

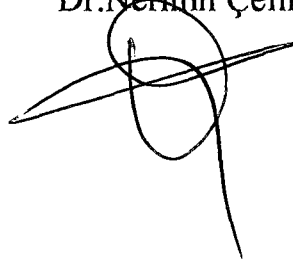
163604

T.C.
İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi
Ontoloji ve Tıp Tarihi
Anabilim Dalı

HEKİM DİPLOMAT VE SİYASETÇİ OLARAK PROF.DR.NİHAT REŞAT BELGER

(Uzmanlık Tezi)

Dr.Nermin Çelik

İSTANBUL-2005

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	2
I. Giriş.....	3
II. Materyal ve Metod.....	5
III. Bulunduğu Ortam İçinde Nihat Reşat Belger'in Hekim Olarak Yetiştirilmesi.....	6
Belger Soyadını Nasıl Aldı.....	15
Nihat Reşat Belger ve Yahya Kemal.....	15
IV. Atatürk'ün Son Hastalığı ve Nihat Reşat Belger.....	18
V. Nihat Reşat Belger'in Hidroklimatoloji Kürsüsünü Tesisi ve 1950'ye Kadar Hoca Olarak Türk Tıbbına Katkıları.....	28
VI. Devrin Siyasi Akımları İçinde Nihat Reşat Belger.....	33
VII. Nihat Reşat Belger'in Diplomat olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne Hizmetleri.....	39
VIII. Nihat Reşat Belger'in 1950'den Sonraki Siyasi Hayatı.....	47
IX. Nihat Reşat Belger'in Bilimsel Çalışmaları ve Ünvanları.....	53
Üye Olduğu Uluslararası Bilim Kurumları.....	53
Yayınları.....	53
Görevleri.....	57
Katıldığı Kongreler.....	58
Aldığı Madalyalar ve Onur Ödülleri.....	59
X. Sonuç.....	62
XI. Summary.....	65
XII. Ekler.....	67
XIII. Kaynaklar.....	99
XIV. Özgeçmiş.....	106

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimi aldığım süre boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, yanında çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum, asistanlık sürem içerisinde ve tez çalışmamın her aşamasında ilgi, destek ve yardımlarını esirgemeyen İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr.Öztan Öncel'e ve Prof.Dr.Dr.Arslan Terzioğlu'na teşekkür ederim.

I.GİRİŞ

19. yy. dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de çalkantılı bir zaman dilimi, ağır bir kriz dönemidir. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti de dahil olmak üzere Avrupa'nın değişik ülkelerinde yenilikçi hareketler ortaya çıkmış; liberal, birlikçi, meşrutiyetçi ya da cumhuriyetçi gibi özellikleri olan bu hareketler genç öğrenci ve aydın hareketleri olarak tarihte yerlerini almışlardır.

Bu dönemde, Abdülhamit yönetimine karşı muhalefetin ve yenilikçi hareketlerin kendine zemin bulduğu, hatta İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ilk nüvesinin ortaya çıktığı Mekteb-i Tıbbiye, kurulduğu günden Atatürk devrimlerine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'ya açılan penceresi ve toplumsal yeniliklerin beşiği olmuştur. Devrin Türk hekimleri batı medeniyetini tanıyan, memleket sorunlarıyla ilgilenen ve bilgileriyle örnek gösterilen insanlardı. Tıbbiye, aydın Osmanlılar arasında bir bilim ve özgürlük kalesi olarak anılıyordu. Abdülhamit istibdatına karşı mücadelede Tıbbiye öğrencileri öncü rol oynamışlar, bu uğurda sürgüne gönderilmiş ve her türlü zorluğa göğüs germişlerdi.

Böyle bir ortamda Tıbbiye'de öğrenim gören Nihat Reşat Belger, mezuniyet sonrasındaki hayat çizgisi, faaliyetleri ve çalışmaları ile çok yönlü bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ve I.Dünya Savaşı sırasında Paris'te bilimsel çalışmalarını sürdüren Belger, Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı sürecinde Ankara Hükümeti'nin Avrupa'daki siyasi faaliyetlerine ve

diplomatik girişimlerine katkıda bulunarak Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda aktif olarak görev almıştır.

Cumhuriyet döneminde de Yalova kaplıcalarının revizyonu ve Türkiye'de Hidroklimatoloji Kürsüsü'nün kurulması süreçlerinde aktif rol oynamış, Atatürk'e ilk siroz teşhisi koyan hekim olarak, ölümüne kadar tedavisine katkıda bulunmuştur.

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçiş döneminde milletvekili ve kısa bir süre Sağlık Bakanı olarak görev yapan Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in hayatının ve faaliyetlerinin incelenmesinin, tıp tarihimizin belli bir dönemine olduğu kadar, sınırlı da olsa siyasi tarihimize de ışık tutacağını düşünülerek bu tez çalışmasının yapılması gerekli görülmüştür.

II. MATERYAL VE METOD

Tez konusuyla ilgili olarak yazı ve resim gibi materyaller ve Dr.Nihat Reşat Belger'i tanıyan kişilerden yani şifahi kaynaklardan istifade ederek konuyla ilgili bilgi toplamak en öncelikli aktivite olmuştur. Bunun için yazılı kaynakların olabileceği rektörlük, dekanlık ve İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı arşivleri ile konuyla ilgili yayınların toplanması için de gerek adı geçen kuruluşların kütüphaneleri gerekse diğer kitaplıklardan yararlanmak yoluna gidildi. Sözlü kaynak için Nihat Reşat Belger Hocayı tanıyan Prof. Dr. Nurten Özer'le ve Nihat Reşat Belger'in hayatta olan akrabalarıyla temasa geçildi.

Bütün bu yazılı ve şifahi kaynaklardan edinilen materyal sistematik olarak bir tenkit ve analiz süzgecinden geçirildikten sonra bu kaynaklardan elde edilen bilgilerin objektif olarak sentez ve değerlendirmesine geçildi. Bu değerlendirmeden çıkan neticeler sistematik olarak bölümlere ayrılarak tezimiz çerçevesinde yazım aşamasına gelindi.

Tez içerisinde her bölümde dipnot olarak kullanılan orjinal kaynaklar belirtildi. Ayrıca tezimizin sonuç ve özet bölümünden sonra bu kaynaklar sistematik olarak gerek içerik gerekse yazarların adlarına göre verildi. Buna ilave olarak Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'le ilgili O'nun imzasını taşıyan belgeler ve resimler tezin arkasına ilave edildi. Bu tür bilimsel araştırmalarda uygulanan heuristik dediğimiz kaynak araştırma ve bunları bilimsel ve objektif olarak değerlendirme şeklindeki metod ve yöntemlerle ortaya çıkan sonuç bu tezin oluşmasında esas olarak alındı.

III- BULUNDUĞU ORTAM İÇİNDE NİHAT REŞAT BELGER'İN HEKİM OLARAK YETİŞMESİ

1881 yılında¹ İstanbul Üsküdar Paşalimanı'nda doğan Mehmet Nihat Reşat Bey, Devlet Şurası Temyiz Mahkemesi Reisi Mehmet Reşat Bey'in ve Fikriye Hanım'ın oğludur. Küçük yaşta okumayı evde öğrenir. 7 yaşındayken, Paşakapısı Askeri Rüştîyesi'ne girer. Dört sene sonra 11 yaşındayken² 7 Mayıs 1892 tarihinde Askeri Tıbbiye İdadisi'ne başlar. İdadideki üç yıllık eğitimini takiben, 13 Mart 1895 tarihinde Mekteb-i Tıbbiyeyi Şahane'ye kaydolar. 11 Kasım 1900 tarihinde sınıf ikincisi olarak tabip yüzbaşı rütbesi ve 1843 no.lu diplomayla Mekteb-i Tıbbiyeyi Şahane'den mezun olur³.

Bilim adamı kimliğinin bir tezahürü olarak, araştırmaya ve bilgi sahibi olmaya karşı ilgisi nedeniyle uzun yıllar sürecektir olan eğitim sürecinin ilk

¹ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dal. Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; Bedi N.Şehsuvaroğlu: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", *Hidroklimatoloji Yıllığı 2*. (Kasım 1962), s.1.; Fethi Erden: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", *Türk Hekimleri Biyografisi*. İstanbul 1948, s.48-49.; Adil Öner: "Nihat Reşat Belger", *Yeşilay*. Sayı 356. (Ağustos 1962), s.4.; "Belger, Nihat Reşat", *Türk Ansiklopedisi*. Cilt 6, Ankara 1953, s.67-68.

² Arslan Terzioğlu: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in Bir Hekim ve Diplomat Olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne Hizmetleri", *Türk Tıp Tarihi Yıllığı IV*. İstanbul (1997), s.86.; *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; Rengin Dramur: *50 Türk Hekimi Biyografyası*. İstanbul 2003, s.49.; Reşat Ekrem Koçu: "Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı", *Cumhuriyet Gazetesi*. 4.10.1961,s.2.; Fethi Erden: *a.g.e.i* s.48-49.; Adil Öner:*a.g.m.* s.4.

³ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

aşaması şeklinde değerlendirdiği Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahane yılları, Nihat Reşat Bey'in üzerinde önemli ve derin izler bırakmıştır. Bu hususu, 1939 yılında Hidroklimatoloji kürsüsü açılış konferansında şöyle ifade eder:

"... Tıp tahsiline İstanbul'da başladım. 1900 yılında Tıbbiye-i Askeriye'yi bitirerek doktor yüzbaşısı oldum. Tahsil hayatımın birinci merhalesini teşkil eden Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'yi ananeleriyle, arkadaşlarımla ve hocalarımla daima hatırlarım. Dersleri bende derin izler bırakan ilk tıp üstadlarım arasında hayata veda etmiş olan Feyzullah Paşa, Nafiz Paşa, Celal İsmail Paşa, Horasancıyan Efendi'nin adlarını rahmet ve gufranla yad ederim..."⁴

Nihat Reşat Bey'in eğitim gördüğü dönemde Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahane oldukça nitelikli kabul edilebilecek bir eğitici kadrosuna sahipti. Yukarıda isimlerini saydığı emraz-ı dahiliye muallimi Dr. Feyzullah Paşa, emraz-ı umumiye muallimi Nafiz Paşa, seririyat-ı dahiliye müderrisi Dr.Celal İsmail Paşa, seririyat-ı mütenevvia-yı dahiliye (dahiliye polikliniği) muallimi Dr. Horasancıyan Efendi'nin yanısıra seririyat-ı cerrahiye muallimi Dr.Cemil (Topuzlu) Paşa, fenn-i kıbale ve seririyat-ı vilade muallimi Dr.Besim Ömer (Akalin) Paşa gibi yetkin bilim adamları Nihat Reşat Bey'in hekim ve bilim adamı kimliğinin oluşmasında önemli rol oynamışlardır⁵.

O dönemde, askerî tıbbiyeden mezun olan hekimlerin, klinik ve pratik bilgilerini artırmaları ve hastane idaresi hususunda bilgi sahibi olmaları amacıyla, 1898 tarihinde Prof.Rieder ve Dr.Deycke'nin idaresinde açılmış olan Gülhane Tatbikat Mektebi ve Seririyat Hastanesi'nde staj görmeleri gerekiyordu.⁶ Bu nedenle Nihat Reşat Bey de mezuniyetini müteakip burada

⁴ Nihat Reşat Belger: "Açış Dersi", *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s:313-333.; Edip Kızıldağılı: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in anıları", *Dirim Dergisi*. Sayı:56, (1981), s. 171-173.

⁵ Nihat Reşat Belger: "Açış Dersi", *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s.313-333.; Rıza Tahsin: *Mirat-ı Mektebi Tıbbiye (Tıp Fakültesi Tarihçesi)*. Cilt I-II, Eklerle yayımlayan Aykut Kazancıgil, İstanbul 1991, s.62.; Yasemin Öztuna Şirin: "Osmanlı Salnamelerinde 1908 Tarihine Kadar Tıp Eğitimi". *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları* 5. (1999), s.208-323.

⁶ Rıza Tahsin: *a.g.e.* s.59.

çalışmaya başlar. Nihat Reşat Bey'in Gülhane'deki notu karib-i aladır⁷. Bu sırada başından tatsız bir olay geçer. Çoğunu İstanbul dışından gelen fakir gençlerin oluşturduğu arkadaşları, aylıkların verilmemesi nedeniyle güç durumda kalmışlardır. Aylıkların verilmediği gerekçesiyle grev yapan arkadaşlarına, onlardan ayrı kalıp göze batmamak ve destek olmak amacıyla Nihat Reşat Bey de katılır. Bu eylemin neticesinde, greve katıldığı için 3 gün zindan cezası alır ve Hicaz'ın Yenbu kasabasındaki askeri birliğin doktorluğuna sürgün edilir⁸.

Yenbu'ya gitmek için yol hazırlıklarını yaparken oranın iklimi, havası, suyu ve hayat şartları hakkında bilgi toplamaya başlar. Görev yapacağı bölgenin tıbbi coğrafyası hakkında bilgi edinmeye çalışması, görevini ve mesleğini ne kadar ciddiye aldığıнын bir göstergesidir. O sıralarda İstanbul'da dört veba vakasının görülmesi hayatının akışını değiştirecektir. İstanbul'da vebanın görülmesinden dolayı endişeye kapılan II.Abdulhamid, dönemin ünlü uzmanlarından İngiliz hekim Prof.Bezch'i İstanbul'a davet eder. Dr.Bezch'in önerisiyle padişah, vebayla mücadele konusunda bilgi ve görgüsünü artırması amacıyla iki genç askeri hekimin, bu hastalığın kaynağı olarak görülen Hindistan'a gönderilmesini emreder. Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye hocalarından Nafiz Paşa'nın Nihat Reşat Bey'i tavsiye etmesi ve Tıbbiye Mektebi Müderrisler Meclisi'nin de uygun görmesi üzerine, teklif kendisine iletilir. Teklifi kabul eden Nihat Reşat Bey Bombay'a hareket eder⁹. Nihat Reşat Bey'le birlikte Bombay'a gönderilen diğer askeri hekim Ömer Şevki

⁷ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

⁸ Reşat Ekrem Koçu: "Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 4.10.1961,s.2.; Arslan Terzioğlu: a.g.m. s.86.; Rengin Dramur:a.g.e. s.50.

⁹ Edip Kızıldağı: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in anıları", *Dirim Dergisi*. Sayı:56, (1981), s.171.; Nihat Reşat Belger: "Açış Dersi", *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s:313-333.; *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

Bey'dir¹⁰. Hindistan'a gitmesi için padişah iradesiyle verilen emir tezkeresinin tarihi 28 Temmuz 1901, gidiş tarihi ise 14 Ocak 1902 dir¹¹.

Bombay'da hevesle önce hastanelerde çalışır, veba hakkındaki bakteriyolojik araştırmaları, özellikle de veba aşısı üzerine yapılan çalışmaları takip eder. Pasteur'ün öğrencisi Prof.Dr.Haffkine'nin idaresinde Bombay civarında Parel'deki hastanede ve bakteriyoloji laboratuvarında çalışır. Doğu ve Batı medeniyetlerinin yanyana yaşadığı bu büyük ülkeyi genç yaşında görmek, Nihat Reşat Bey'in ileriki yıllarda hayatının alacağı istikameti etkilemiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl kadar süren çalışmalarının ve incelemelerinin ardından İstanbul'a döner. Elinde sertifikasıyla Türkiye'de veba ile mücadele edebilecek bir genç hekim olarak bir süre bir göreve tayin edilmeyi bekler. Ancak, Hindistan'da ne yaptın diye soran olmadığı gibi, elindeki sertifikaya bakan da olmaz.¹²

Hindistan'dan dönüşündeki sıkıntılı günlerinde kendisine el uzatan Besim Ömer Paşa'nın açtığı on yataklı doğum evinde, 1903 yılında bir süre asistan olarak çalışır. Nihat Reşat Bey, 1939 yılında Hidroklimatoloji Kürsüsü açış konferansına gelen Besim Ömer Paşa'yı şu cümlelerle onurlandırır: *"...Kara ve karanlık günlerimde, fütur anlarında ruhumu aydınlatan bir ışık, maddi ve manevi yardımları ile rehakar bir teşvik ve teselli kaynağı olmuş, ümitsizliğin korkunç akıbetlerinden beni korumuştur. Çiçero'nun dediği gibi hayattan dostluğu çıkarmak, ebedi Allah'ın insanlara verdiği nimetlerin en ulvisi olan güneşi semalardan tard etmek olur. Roma'nın büyük hatip ve edibi vecizesinde mutlaka sizinki gibi dostlukları kastetmiş olacaktır.*

Aziz ve fazıl hocam! Burada ikimizden başka hiç kimse geçen kırk sene zarfında sizden gördüğüm iyilik ve insaniyetin büyüklüğünü ve size karşı kalbimde biriken minnet ve şükran hislerinin kudsiyetini, vusatini

¹⁰ Rıza Tahsin: a.g.e. s.82.; *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*; *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi, Nihat Reşat Belger Dosyası.*

¹¹ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*; *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

¹² Reşat Ekrem Koçu: "Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı", *Cumhuriyet Gazetesi*. 4 Ekim 1961, s.2.

bilemez. Bu gün huzurunuzla bana sonsuz sevinç ve şeref veriyorsunuz. Minnetli olduğu kadar muhabbetli teşekkürlerimi sunmakta büyük saadet duymaktayım. ”¹³

22 Kasım 1903 tarihinde Beyrut Askeri Hastanesi hekimliğine tayin edilen Nihat Reşat Bey, Beyrut'ta vapurdan iner inmez tutuklanır ve askeri hastanede bir odaya hapsedilir. Hiç bir suçu olmadığı halde neden tutuklandığını sorar. Zararlı fikirlere sahip olduğu ve Beyrut'tan kaçarak Jöntürklere katılacağına dair Mekteb-i Tıbbiye Başeczacısı Refik Bey tarafından saraya verilen bir jurnal üzerine (bu jurnal üzerine Refik Bey'in rütbesi mirlivalığa [tuğgeneral] terfi ettirilir) tutuklandığını ve Erzurum'a sürgün edildiğini öğrenir. Bu karar uygulandığı takdirde hayati bir tehlikeye maruz kalacağı endişesiyle hapisten kaçır.¹⁴ Beyruttan Lefkoşe¹⁵ ve Mısır¹⁶ üzerinden Paris'e geçer.

Böylece, uzun sürecek Fransa yılları başlamış olur. 1904'te Paris'te tıp fakültesine giderek dersleri izlemeye başlar ve Paris Tıp Fakültesi'ne kaydolmaya karar verir. O dönemde, Assistan de Publique adında bir kurum tıp fakültesiyle sıkı işbirliği içerisindeydi. Bu kurum, açmış olduğu imtihanı kazanan yabancı uyruklulara ve fakir gençlere fakültede eğitime devam etme imkanı sağlamaktadır¹⁷. Nihat Reşat Bey de bu imtihanı kazanarak Externe des Hopiteaux olur. 1906'dan 1907 ye kadar Salpetriyer Hastanesi'nde Profesör Dejerine'in servisinde nöroloji ve psikoterapi üzerine çalışır. 1907'den 1908'e kadar Laennec Hastanesi'nde Profesör Thoinot'un servisinde çalışmalarını sürdürür. 1908'den 1909'a kadar Dubois Hastanesi'nde Doktor Enriquez'nin servisinde gastroenteroloji eğitimi görür.

¹³ Edip Kızıldağı: a.g.m., s.171.; Nihat Reşat Belger: “Açış Dersi”, *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s.313-333.

¹⁴ Nihat Reşat Belger: “Hal Tercümem”, s.1, *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

¹⁵ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

¹⁶ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri*. İstanbul 1959, s.374.

¹⁷ Reşat Ekrem Koçu: “Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı”, *Cumhuriyet Gazetesi*. 4 Ekim 1961,s.2.

1909'dan 1910'a kadar Dubois Hastanesi'nde Profesör Marcel Labbe'nin servisinde dahili hastalıklar üzerine çalışır. 1910'dan 1911'e kadar Pitie Hastanesi'nde Doktor Claisse'nin servisinde, 1911'den 1912'ye kadar da Boucicaut Hastanesi'nde Doktor Dujarrier'in servisinde çalışır. Böylece, toplam altı sene, Türkiye'deki asistanlığa denk externlik vazifesi görmüş olur. 1914'ten 1915'e kadar Pitie Hastanesi'nde bir sene Radyoloji laboratuvarında asistanlık yapar. 1916'dan 1917'ye kadar da Cochin Hastanesi'nde Profesör Quenu'nun servisinde çalıştıktan sonra, 1917'den 1918'e kadar Cochin Hastanesi'nde Profesör Fernard Vidal'in servisinde enfeksiyon hastalıkları üzerine çalışır. 1918'den 1919'a kadar Cochin hastanesinde Doktor Fournier'nin servisinde görev yapan Nihat Reşat Bey, toplam dört sene Türkiye'deki baş asistanlığa denk enternlik yapmış olur.¹⁸

1916 yılında Dr. Enriquez'in telkinleriyle **“Contribution du diagnostic precose du canser de l'estomac”** (Mide kanserinin yeni metodlarla erken teşhisi) konulu bir doktoru tezi hazırlar. Tezi kabul edilen Nihat Reşat Bey tıp doktoru ünvanı alır. Tezi kabul edildikten sonra iki sene daha Dr. Enriquez'in yanında çalışır. Bir taraftan Paris Tıp Fakültesi diğer taraftan Paris'in en büyük hastanelerinde yaptığı çalışmalar ve edindiği tecrübeler Dr.Nihat Reşat Bey'e mesleğinde geniş bir ufuk kazandırır. Güvenlerini, sevgilerini ve taktirlerini kazandığı hocaları yalnız Fransa'da değil dünya genelinde şöhret sahibi kişilerdir.¹⁹

Nihat Reşat Bey, 1912 yılında Washington'da toplanan uluslararası Kızılhaç kongresinde Besim Ömer Paşa'yla birlikte Osmanlı Devleti Hilal-i

¹⁸ Nihat Reşat Belger: “Tahsil hayatımda elde etmeye muvaffak olduğum ilmi ünvanlar”, *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; Nihat Reşat Belger: “Açış Dersi”, *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s:313-333.

¹⁹ Nihat Reşat Belger: “Hal Tercümem”, *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*. s.1.; Reşat Ekrem Koçu: “Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı”, *Cumhuriyet Gazetesi*. 4.10.1961,s.2.; Nihat Reşat Belger: “Açış Dersi”, *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s:313-333.

Ahmerini temsilen bulunmuştur²⁰. Yurda döndüğü 18 Ekim 1919 ve 1 Nisan 1920 tarihleri arasında kısa bir süre için Gureba Hastanesi'nin dahiliye şefliğini yapar²¹. O sırada itilaf devletlerinin İzmir'de Yunanlıların yaptığı haksız uygulamaları anlatan raporunu ele geçirir. Raporu yayınlamak için Paris'e geri döner²². 1920-1921'de Hariciye Vekili (dışişleri bakanı) Bekir Sami Bey başkanlığında Londra'ya gönderilen heyete müşavir olarak atanır ve heyete Paris'ten katılarak Londra'ya gider.²³ 1922 yılında Lozan Konferansına ,Türk Heyetinde görev alır²⁴. 1923 senesinde Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra Lozan heyetiyle beraber yurda döner, daha önce çalıştığı Vakıf Gureba Hastanesindeki görevine iade edilmek ister, bu talebi reddedilince Paris'e geri döner. ve 1927'ye kadar iki sene Pitie Hastanesi'nde Profesör Marcel Labbe'nin servisinde asistanlık yapar²⁵. 1928 ve 1929 kışlarında Mısır'ın Kahire şehrinde bir muayenehane açar. 1931'den 1933'e kadar üç yıl St.Antoine hastanesinde Doktor Bensaude'nin servisinde çalışır.

Marcel Labbe profesör olduktan sonra Paris Tıp Fakültesi Cochin Hastanesi'nde 'Endoscopie Rectosigmoidienne' servisini kurması ve idare etmesi için Nihat Reşat Bey'i görevlendirir. Dr. Nihat Reşat Bey, 1934-1936 yılları arasında bu servisin şefliğini yürütür²⁶. Yine Marcel Labbe'nin tavsiyesiyle 1930'dan 1936'ya kadar Plombières kaplıcalarının danışman

²⁰ *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; Arslan Terzioğlu a.g.m.,s.94

²¹ *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; Reşat Ekrem Koçu: "Diplomat Belger".*Cumhuriyet Gazetesi*. 5 Ekim 1961,s.2.; Rengin Dramur: *a.g.e.* s.51.

²² Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.* s.698.

²³ Arslan Terzioğlu: a.g.m. s.86.; Reşat Ekrem Koçu: "Diplomat Belger".*Cumhuriyet Gazetesi*. 5 Ekim 1961,s.2.; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.* s.700-701, Rengin Dramur: *a.g.e.* s.51.

²⁴ Nihat Reşat Belger: "Yahya Kemal'in Hastalığı", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*. İstanbul (1959), s.117-133.

²⁵ Nihat Reşat Belger: "Tahsil Hayatımda Elde Etmeye Muvaffak Olduğum İlmî Ünvanlar". *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

²⁶ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; Reşat Ekrem Koçu: "Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı". *Cumhuriyet Gazetesi*. 4.10.1961,s.2.; Nihat Reşat Belger: "Tahsil hayatımda elde etmeye muvaffak olduğum ilmi ünvanlar". *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

hekimliği görevini de yürütür.²⁷ 1936 yılında Atatürk tarafından yurda çağrılarak Yalova kaplıcalarının müdürlüğüne tayin edilir.²⁸ 15 Ekim 1936 tarihinde İstanbul'a gelen Nihat Reşat Bey, Yalova kaplıcaları müdürü ve mütehassıs doktoru olarak orada göreve başlar. Yalova'daki kaplıcalarda pek çok eksiklikler vardır. Bu eksiklikleri tespit etmekle işe başlar. Her şeyden önce kaplıca suları zamanın bilimsel durumuna uygun bir şekilde bentlenmemiştir. Kaplıca kaynağının yakından geçen küçük bir derenin suyu, kaplıca sularıyla karışmakta bu durum kaynak sularının termomineral özelliklerini bozmaktadır. Üstelik kaynak suyuyla birlikte fişkırان gazlar da suların bentlenmemesi yüzünden havaya karışıp uçmaktadır. İki suyun birbirine karışması nedeniyle, dere suyundaki atık maddelerde çürüme meydana gelmekte ve etrafa kötü kokular yayılmaktadır.²⁹

Dr.Nihat Reşat Bey her şeyden önce suların bentlenmesi işine el atar. Fransa'dan bir uzman getirterek bentleme işini halleder. Termal Otel'in banyolarının installation işlemi için gerekli olan aletleri ve cihazları Almanya'ya giderek yaptırır. Daha önce yapılmış olan eski ve çirkin barakaları yıktırarak onların yerine temiz ve güzel bir tesis inşa edilmesini sağlar. Parklar genişletilip güzelleştirilir. Yalova'yı Avrupa'daki su ve kaplıca şehirlerine benzer bir görünüme sokmaya çalışır.³⁰ Balneoterapinin fizik tedavi ile takviyesini göz önüne alarak, Termal Otel'de o zamanın gereklerine uygun araç ve gereçle bir fizik tedavi, mekano terapi dairesi, açık yüzme havuzu, çeşitli dış tatbiklerde kullanılacak duş ve lavaj, sauna tesisatı, biyoloji laboratuvarı ve röntgen birimi kurar. Diyet sorununun çözümü için diyet hemşiresi, rehabilitasyon olanakları sağlamak için masörler getirtir. Sosyal

²⁷ Nihat Reşat Belger: "Yahya Kemal'in Hastalığı". *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*. İstanbul (1959), s.117-133.; Rengin Dramur :*a.g.e.* s.52.; Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.7.

²⁸ Reşat Ekrem Koçu: Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı, *Cumhuriyet Gazetesi*. 4.10.1961,s.2.; Rengin Dramur: *a.g.e.* s.50.

²⁹ Ruşen Eşref Ünaydın: *Atatürk'ün Hastalığı Prof.Dr. Nihat Reşat Belgerle Mülakat*. Ankara 1959, s.6.

³⁰ Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.7.

tesisler,müzikli lokantalar, jandarma, emniyet dairesi ve postane tamamlanır.³¹

Üç sene Yalova kaplıcaları müdürlüğü ve başhekimliği yaptıktan sonra Atatürk'ün direktifiyle, 07.12.1938 tarihli İsmet İnönü başkanlığındaki bakanlar kurulu kararıyla, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesinde Hidroklimatoloji kürsüsü kurularak, başına Dr.Nihat Reşat Belger Profesör olarak 70 liralık asli maaşla atanır. 14.02.1939 tarihinde buradaki görevine fiilen başlar³².

21 Ocak 1938 tarihinde vücudundaki kaşıntılar nedeniyle Yalova'ya kaplıca tedavisi olmaya gelen Atatürk'e ilk kez siroz teşhisini koyan Dr. Nihat Reşat Belger olmuştur. Atatürk'ün ölümüne kadar Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp'le birlikte sürekli hekimi olarak Atatürk'ün tedavisine katkıda bulunur³³.

Dr.Nihat Reşat Bey iyi derecede Fransızca ve İngilizce bilmektedir.Fransızca'yı İstanbul'da Askeri Tıbbiye'de ve Paris'te, İngilizce'yi ise Hindistan'da bulaşıcı hastalıkları tetkik için gittiğinde ve Londra'da öğrenir.³⁴

Nihat Reşat Belger, 13 Haziran 1938 tarihinde Yusuf kızı Fatma ile evlenmiştir³⁵. Mısırlı olan Fatma Hanımla evliliği kısa sürmüştür ve çocuğu yoktur³⁶.

•

³¹ Nurten Özer: *Yalova Kaplıcalarının Tarihsel Gelişimi, Doğal Özellikleri, Tıbbi Değerlendirmesi*. İstanbul 1981, s.4.

³² *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

³³ Bedi N. Şehsuvaroğlu: *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*. İstanbul 1981, s.15, Eren Akçiçek: *Atatürk'ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü*. yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul 2000, s.175-176.; Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.10.

³⁴ *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

³⁵ *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

³⁶ Rengin Dramur: *a.g.e.* s.52.

BELGER SOYADINI NASIL ALDI

Paris'te yıllarca süren gurbet hayatları sırasında Nihat Reşat Bey ve Dr.Adnan Adıvar birbirleri ile sık sık görüşür ve hasbihal ederler. Paylaştıkları bu gurbet hayatı, sıkıntıları, maddi ve manevi çeşitli zorlukları, mahrumiyetleri ve devamlı milli istikbal endişeleriyle bu iki insanı birbirine yaklaştırır. Görüşmelerinin birinde soyadı kanunu meselesi açılır. Nihat Reşat Bey uygun bir soyadı bulma konusunda zorlandığını söyler. Paris'te yıllarca babasının ismini soyadı gibi kullanmıştır. Hocaları, arkadaşları, hastaları, kısaca onu tanıyan herkes için ismi Reşat'tır. Hemen hiç kimse Nihat'ı bilmemektedir. Öyle bir isim bulmalıdır ki hem Reşat gibi Fransızca telaffuzu kolay olsun hem de yabancı bir isim olduğu ilk etapta dikkati çekmesin. Bu meseleyi Adnan Adıvar halleder. Yanında bulunan bir iki Türkçe lügata bakarak Belger sözcüğünü bulur ve teklif eder. Adnan Bey kelimenin anlamının doktor ve münecim anlamına geldiğini söyler. Nihat Reşat Bey bu ismi beğenir ve kabul eder. Nihat Reşat Bey Adnan Adıvar'a karşı hissettiği duyguları şu şekilde ifade eder:

*"Aziz hatırası ömrümün sonuna kadar ruhumda yaşayacak olan bu fazıl dostumu bana verdiği isim dolayısıyla her gün her saat hatırlamakta ve sanki bana seslendiğini duyar gibi olmaktayım."*³⁷

NİHAT REŞAT BELGER VE YAHYA KEMAL

Nihat Reşat Belger'in Yahya Kemal'le dostluğu 1904 yılında Paris'teki tahsil yıllarında tanışmalarıyla başlar. Yahya Kemal henüz 19

³⁷ Nihat Reşat Belger: "Doktor Adnan Adıvar", *Türk Yurdu Mecmuası*, Temmuz (1955), Sayı 246, s.1-5.; Edip Kızıldağı: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in anıları", *Dirim Dergisi*, Sayı:56,(1981).

yaşındayken Paris'te karşılaştığı ve sevdiği Türk dostları arasında, Dr.Nihat Reşat Bey'in özel bir yeri vardır³⁸. Yahya Kemal ve Nihat Reşat Belger, Yahya Kemal'in İstanbul'a dönmesi nedeniyle uzun bir süre görüşemezler. On sene sonra Lozan'da, Lozan Konferansı nedeniyle görüşme fırsatı bulurlar. Birinci Lozan görüşmelerine Yahya Kemal matbuat ve istihbarat müşaviri olarak, Nihat Reşat Belger ise müşavir olarak katılır. Bu sırada Lozan'da birlikte bir kaç ay geçirirler. Yahya Kemal, Lozan görüşmeleri kesintiye uğradıktan sonra ikinci kez Lozan'a giden heyete katılmaz. Ankara'da kalarak milletvekili seçilmek için gerekli olan girişimlerde bulunur. Onun yerine matbuat ve istihbarat müdürü olarak Dr. Nihat Reşat Belger görev alır. 1923'de barış imzalandıktan sonra Dr. Nihat Reşat Bey, Lozan heyetiyle birlikte Ankara'ya döner. Yahya Kemal bu sırada Urfa milletvekilidir, buluşup görüşürler. Daha sonraki görüşmeleri 1932 yılında Paris'te olur. Bu sırada bazı sağlık sorunları olan Yahya Kemal'i, Dr.Nihat Reşat Bey hem Paris'te hem Plombières'te tedavi eder. Daha sonra 1936 senesinde Yalova Kaplıcaları Müdürü ve mütehassıs doktoru olarak Türkiye'ye dönen Dr. Belger o tarihten sonra, Yahya Kemal'in ölümüne kadar, onunla olan eski, sıkı ve samimi dostluğunu sürdürür. Yahya Kemal'in sağlığıyla yakından ilgilenir.³⁹ Yahya Kemal, dostlarının yanında, genellikle konuşmayı ve anlatmayı seven bir yapıya sahiptir. Ancak daha çok kendi odasında, bir veya iki dostu ile düzenlediği çok özel sohbetlerde ise, Nihat Reşat Bey dinlemeyi tercih ettiği kişiler arasında ayrı bir yer işgal eder. Yahya Kemal, kıymetli profesörümüzün, doktorluk bilgisi kadar siyasi ve sosyolojik bilgi ve fikirlerine de hayrandır. Sağlığını, yıllarca O'nun son derece güvendiği ellerine bırakır. Bu husus, Yahya Kemal'in sağlığıyla ilgili olarak, Nihat Reşat Belger'e gönderdiği mektuplarda açıkça görülür. Dr.Nihat Reşat Bey, uzun yıllar boyu takip ettiği, büyük şairimizin sağlık durumunu, **Yahya Kemal'in Hastalığı** başlıklı, mektuplara ve diğer belgelere dayalı bir rapor ve hatıra yazısı

³⁸ "Nihat Reşat Belger'e Mektuplar, Yahya Kemal'in Mektupları", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*. İstanbul (1959), s.50-56.

³⁹ Nihat Reşat Belger: "Yahya Kemal'in Hastalığı", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*. İstanbul (1959), s.117-133.

şeklinde kaleme alır. Şairi, Fransa'ya uzman doktor Jean Arnous'a göndererek, bir süre için sağlığını kazanmasını sağlayan Nihat Reşat Belger olmuştur. Büyük şair, 1958'deki son hastalığında da yine Fransa'ya gitmek istemiş ve kendisine Nihat Reşat Bey'in refakatini sağlamaya çalışmıştır⁴⁰.

⁴⁰ Nihat Reşat Belger'e Mektuplar, Yahya Kemal'in Mektupları", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*, İstanbul (1959), s.50-56.

IV. ATATÜRK'ÜN SON HASTALIĞI VE DR. NİHAT REŞAT BELGER

Dr. Asım Arar 'ın hatıralarına göre Atatürk'ün genel durumunda bir kötüleşme hali ve halsizlik şikayetleri 1936 yılında başlamıştı.¹ Henüz en dikkatli uzmanları bile şüphelendirecek aşikar bir belirti yoktu ama 1936'nın sonunda halinde bir başkalık olduğunu kabul etmemek mümkün değildi.²

1937 yılında Atatürk'ün vücudunda kaşıntılar başlar. Kaşıntılar nedeniyle Atatürk'ü muayene eden Ankara Numune Hastanesi cildiye profesörü Dr. Marchionini'nin önerdiği merhem ve solüsyonlar faydalı olmaz. Kaşıntıların nedeni köşkteki karıncalar olarak görülür.³ Kaşıntıların başka bir sebepten olabileceği ihtimali kimsenin aklına gelmediği için, köşkün karıncalardan temizlenmesi amacıyla ilaçlama yapılmasına karar verilir.⁴ Milli Savunma Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Zehirli Gaz Şubesi Müşaviri Dr. Nuri Refet Korur ile görüşülerek köşkün siyanidrik asit gazıyla ilaçlanması uygun görülür.⁵

¹ Bedi N. Şehsuvaroğlu: *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*. İstanbul 1981, s.15.

² Cemalettin Öner: "Atatürk'ün Son Hastalığı ve "Beni Türk Hekimine Emanet Ediniz" İsteği Hakkında", *Dirim*. C.67, sayı 7-8, (1992) s.307-315.

³ Eren Akçiçek: *Atatürk'ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü*. yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul 2000, s.175-176.

⁴ Cemalettin Öner: a.g.m., s.307-315.

⁵ Eren Akçiçek: a.g.e., s177.

Şevket Süreyya Aydemir de hatıralarında bu konudan bahsetmektedir: *“Bir karaciğer yetersizliğinin ilk belirtileri olan haller ilk defa 1937 yılı içinde başladı. Önce ara ara, sonra sık sık meydana gelen burun kanamaları ve vücudun çeşitli yerlerinde kaşıntılar kendini gösterdi. Ama gittikçe şiddetlenen bu belirtiler, çevresinde ve kendisini tedavi eden doktorlarca, her nedense önemsenmedi. Kimse karaciğer rahatsızlığı ihtimaline yönelmedi. Buruna pamuk koymak, kaşıntılara ilaç sürmek gibi önlemlerle yetinildi.”*⁶

Kaşıntıların geçmemesi üzerine Atatürk kaplıca suyunun inatçı kaşıntılarına iyi geleceği ümidiyle Yalova’ya gitmeye karar verir. 21 Ocak 1938’de Yalova’ya hareket eder.⁷

Atatürk, Termal Otel’de geçirdiği ilk gecenin ertesi günü Dr Nihat Reşat Belger tarafından muayene edilir. Dr.Belger önce bacakları, yani en çok kaşınan yerleri muayene eder. Sadece kaşıntının bıraktığı tırnak izlerini görür. Daha sonra Atatürk’ün yaşam tarzından dolayı karnını, özellikle de karaciğerini muayene etmeye koyulur. Karaciğeri üç parmak büyümüş ve sertleşmiş olarak tespit eder.⁸

Muayeneden sonra Atatürk Dr.Belger’e kaşıntının nedenini bulup bulmadığını sorar. Dr. Belger kaşıntının yemek, bilhassa içmekle ilgili olduğunu söyler. Atatürk’ün, “Buna emin misiniz?” diye sorması üzerine Dr. Belger, kanaatinin kesin olduğunu, teşhisinde şüphenin gölgesine bile yer olmadığını, kaşıntının büyümüş ve sertleşmiş karaciğerden kaynaklandığını belirtir. Dr. Nihat Reşat Bey’in sözleri Atatürk üzerinde sürpriz etkisi yapar. Çünkü kendisine karaciğer hastalığından daha önce bahseden olmamıştır. Fakat hiç bir hayret belirtisi göstermeden doktorunu tam bir sessizlik içinde dinler.⁹

⁶ Cemalettin Öner: a.g.m., s.307-315.

⁷ Eren Akçiçek: a.g.e., s.179.

⁸ Ruşen Eşref Üneydin: *Atatürk’ün Hastalığı Prof.Dr.Nihat Reşat Belger’le Mülakat*. Ankara 1959, s.10.; Kılıç Ali: *Son Günleri*. İstanbul 1955, s.13.

⁹: Ruşen Eşref Üneydin: a.g.e., s.11.

Nihat Reşat Bey, kendisine uygun bir termal tedavi düzenler. Kaşıntıları için toz şeklinde bir ilaç verir ve küçük bir perhiz tavsiye eder. 23 Ocak 1938 günü yakınları Atatürk'ün özel doktoru Neşet Ömer İrdelp'i Yalova'ya davet ederler. Dr.Neşet Ömer Bey Atatürk'ü muayene eder ve Dr.Nihat Reşat Bey ile aynı fikirde olduğunu ve tedavinin yerinde olduğunu ifade eder.¹⁰ Böylece Dr.Belger Atatürk'e ilk ve acı teşhisi koyan hekim olur.

Dr.Neşet Ömer İrdelp yıllarca Atatürk'e müdavi hekim olarak hizmet etmiştir. Son hastalığının teşhisinden sonra Dr. Nihat Reşat Belger kendi ifadesine göre, Ata'nın emriyle son gününe kadar Dr. Neşet Ömer Bey'e yardımcı olmuştur.¹¹

Dr.Belger Atatürk'ü ilk defa 22 Haziran 1937 tarihinde yine Yalova'da muayene etmiş, ancak o zaman dikkate değer bir bulgu elde edememiştir. Cumhuriyet Gazetesine verdiği beyanatında Dr.Belger *"Atatürk'ü ilk defa 1937 Haziranında Yalova'da muayene ettim. O tarihte kendisinde siroz hastalığına ait hiç bir alamet görmedim, fakat bu tarihten 8 ay sonra yine Yalova'da yaptığım muayenede karaciğerdeki rahatsızlığın arazını tespit ettim"* demiştir.¹²

Yalova'da Atatürk'e uygulanan tedavi başarılı olur. Şikayetleri azalır, hatta kilo bile alır.¹³ Atatürk Yalova'da on bir gün kaldıktan sonra oradan ayrılarak Bursa'ya gider. Daha sonra İstanbul'a geçer. Yaptığı yolculuk nedeniyle üşütür ve Dolmabahçe sarayında on beş gün kadar yüksek ateşle yatar.¹⁴

Yalova'dan ayrıldıktan iki gün sonra gece yarısı Dr. Nihat Reşat Belger saraya çağrılır ve Atatürk'e pnömoni teşhisi koyarak tedavisini

¹⁰Kılıç Ali: *a.g.e.* s.13; Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.13.

¹¹ Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.17.

¹² "Nihat Reşat Belger'in Beyanati", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Kasım 1938.

¹³ Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.13-14.

¹⁴ Bedi Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.19.

düzenler. Daha sonra tam iyileşmemiş olmasına rağmen, Atatürk görevinden uzak kalmamak için Ankara'ya gider.¹⁵

Dönemin Başbakanı Celal Bayar, Atatürk'e biri Almanya'dan diğer'i Fransa'dan iki doktor çağırmayı teklif eder. Atatürk, hastalığının Hatay meselesi varken dışardan duyulmasını istemediği için bu teklifi kabul etmez.¹⁶

27 Şubat 1938 tarihinde Ankara'da toplanan Yüksek Sağlık Şurası'na katılmak üzere Ankara'da bulunan Dr. Akil Muhtar Özden, Dr. Hüsamettin Kural ve Dr. Asım Arar Atatürk'ü muayene etmek için çağırılırlar; köşkte Dr. Ziya Naki Yaltırım da bulunmaktadır. Başbakan Celal Bayar'ın da bulunduğu konsültasyonda hastalığın bir karaciğer rahatsızlığı olduğu ve bunun en önemli sebebinin alkol olduğu belirtilir.¹⁷ Daha sonra Dr. İrdelp İstanbul'da bulunan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi dahiliye profesörlerinden Dr. Frank'ı arayarak Atatürk'ü muayene etmesi için Ankara'ya davet eder.¹⁸ Prof. Frank da prés cirrhose (siroz başlangıcı) teşhisi koyar ve safra söktüren bir ilaç verir. Ancak Atatürk bu tedaviden memnun kalmaz.¹⁹

Daha önce yurtdışından uzman getirilmesi teklifine karşı çıkan Atatürk ikna edilerek, Fransa'dan, Paris Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Noel Fiessenger Ankara'ya davet edilir. 28 Mart 1938'de Dr. Fiessenger Atatürk'ü muayene eder ve Hepatite Sclero Congestive Etylique (alkole bağlı sert kanlı karaciğer) tanısı koyar.²⁰

¹⁵ Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.16-17.

¹⁶ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.183.

¹⁷ Bedi Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.19-20.

¹⁸ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.186-187.

¹⁹ Cemalettin Öner: *a.g.m.* s.307-315.

²⁰ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.188.

Daha sonra, Hatay meselesi için Mersin'e giden Atatürk, orada büsbütün yorulmuş olarak Ankara'ya döner. Ankara'da kısa bir süre kaldıktan sonra hava değişikliği için Savarona yatına geçer²¹.

Dr.Belger Atatürk'ü Ankara'da bulunduğu dört ay zarfında hiç görmemiştir. Yat İstanbul'a geldiğinde Atatürk Dr.Nihat Reşat Bey'i çağırır. Dr.Belger, yatta Atatürk'ün yatak odasına girdiğinde Atatürk'ü boy aynasında vücudunu dikkatle incelerken bulur. Atatürk'ü muayene ettiğinde karın boşluğunda ascites biriktiğini ve ayaklarda şişme olduğunu görür ve Atatürk'e karında bir miktar sıvı toplanmış olduğunu söyler.²²

Atatürk:

"Doktor bana şişmanlıyorsun diyorlar. Fakat ben hissettim ki bu şişmanlama normal değildir! İşin içinde başka bir şey vardır! Bu bir hastalıktır!.. Doktor gördünüz siz odadan girdiğiniz zaman ben aynanın önünde pantolonumu iliklemeye çalışıyordum ve buna muvaffak olamıyordum" der.

Dr. Belger:

"Efendim şimdi hastalık, mateessüf zatı alinizce de malum olduğu üzere yeni bir devreye girmiş bulunuyor" der.²³

Atatürk, Dr. Belger'e iki günde bir Savaronaya gelip tedavisine Dr.Neşet Ömer İrdelp ile birlikte devam etmesi talimatını verir. Dr.Nihat Reşat Belger'in 1 Haziran 1938 tarihinde Atatürk'ün tedavisi için hazırlamış olduğu tedavi planı şöyledir:

1 Haziran 1938

Savarona yatında deniz iklimi kuru faidelidir.Ancak aşağıdaki şartların tamamıyla tatbik edilmesi elzemdir.

²¹ Kılıç Ali: *a.g.e.*, s.20-26.

²² Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.21.

²³ Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.22-23.

1. *Sakin ve asude (rahat) bir hayat geçirmek*
2. *Dimağı ve bedeni her tür yorgunluktan sakınmak*
3. *24 saatin 16 saatini ufki (yatar) vaziyette istirahate hasretmek*
4. *Evvelce tayin edilen rejime devam etmek. Yumurta ve yumurtalı gıdaları ve bir müddet yaş ve çiğ meyveleri yememek. Şimdiki halde kuru fasulye, mercimek, nohut gibi çok gaz yapan maddelerden de içtinab etmek.*

Dr. Belger'in tedavi için önerdiği reçete:

<i>Charbon vegetal / aa</i>	<i>0,15</i>
<i>Charbon animal / aa</i>	<i>0,15</i>
<i>Carb. De choux leger</i>	<i>0,2</i>
<i>Magnesie Calciante</i>	<i>0,10</i>
<i>Sous-nitrate de bismute leger</i>	<i>0,50</i>
<i>Pour un paquet / 21</i>	²⁴

Dr.Neşet Ömer İrdelp ile Dr.Nihat Reşat Belger Atatürk İstanbul'a geldikten sonra Atatürk'ün tedavisini birlikte yürütmeye devam ederler. 8 Haziran 1938 tarihinde Dr.Fiessenger Paris'ten bir kere daha gelir ve Savarona'da Atatürk'ü muayene eder. Bir ara Atatürk'ün genel durumunda bir iyileşme görülür. Ancak Temmuz ayında bir gün dondurma yer, hava sıcak diye rüzgarda kalır. Bunun üzerine 13 Temmuz 1938'de ateşi birdenbire 39.1° C dereceye çıkar ve genel durumu bozulur. Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'na nakledilmesine karar verilir.²⁵

Atatürk Dolmabahçe Sarayı'na çevrenin dikkatini çekmemek amacıyla gece nakledilir. 30 Temmuz 1938 Cumartesi günü Prof. Akil Muhtar Özden, Prof. Mim Kemal Öke, Prof. Süreyya Hidayet Serter, Prof. Mustafa

²⁴ Nurten: Özer: *Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji – Dünü, Bugünü, Yarını*. İstanbul, 1985, s.12.

Orjinal reçetede birim belirtilmemiştir.

²⁵ Bedii Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.23.

Hayrullah Diker, Prof. Abrayava Marmaralı ve Dr. Mehmet Kamil Berk, danışman hekimler olarak Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'ü muayene ederler.²⁶

Dr.Akil Muhtar'ın anılarına göre Atatürk'ün genel durumu şöyledir. *"Arada sırada ateş yükselmesi olduğunu, ascitesin fazla bir miktara çıktığını ve akciğerlerde 13 Temmuzdan beri konjesyon olduğunu anlatıyorlar. İdrarda albümin yoktur, günlük idrar miktarı 600 cc. kadardır. Ürobilin bulunuyor, ürobilinojen var, şeker yok. Hastayı görüyoruz, yatağın ayak ucunda Afet, Sabiha Gökçen hanımlar var. Çok zayıflamıştır. Yüzünde acı bir ifade var. Ödem çok belirgin kasıklara kadar devam ediyor. Kalp zaafiyet göstermiyor. Kendisi kamından şikayet ediyor. Bir de sağ baldır bölgesinin önündeki uyuşukluk hissini anlatıyor."*²⁷

Hekimlerin günden güne artan endişesi karşısında hükümet, Almanya'dan Profesör von Bergman ile Avusturya'dan karaciğer hastalıkları üzerindeki çalışmaları ile ün yapmış Prof. Eppinger'i davet eder.²⁸

Yıllar sonra Dr. Nihat Reşat Bey, Necdet Evliyagil ile yaptığı söyleşide Atatürk'le ilgili bir anısını şöyle aktarmaktadır; *"Ata'yı tedavi için Avusturyalı doktor Eppinger davet edilmişti. Dr. Epinger, Ata'nın barsakları bozuk olduğu halde, kendilerini çiğ zerzavat kürü ile tedaviye karar verdi. Biz, bu tedavi sistemini tenkit ettik. O muvafık gördü. Neticede bu tedavi sistemi Atatürk'e iyi gelmedi.Barsakları daha ziyade bozuldu. Atatürk bunun üzerine gülerek bize şunları söyledi:*

*— Hakkınız varmış. Vay hıncır herif, beni galiba tavşan zannetti..."*²⁹

3 Ağustos 1938 Çarşamba günü Dolmabahçe Sarayında konsültasyon yapılır. Konsültasyonda Dr. Bergman ve Dr. Eppinger'den başka Dr.Neşet Ömer İrdelp, Dr. Nihat Reşat Belger, Dr. Akil Muhtar Özden,

²⁶ Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.29.

²⁷ Bedii Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.23.

²⁸ Kılıç Ali: *a.g.e.* ,s. 68-69.; Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.*, s.31.

²⁹ Necdet Evliyagil: "Atatürk'e Dair Hatıralar, Dr. Nihat Reşat ve Abravaya Hatıralarını Anlatıyorlar", *Dünya ve Türkiye. Sayı 101*, (20 Kasım 1958), s.12-13.

Dr. Mim Kemal Öke, Dr. Mehmet Kamil Berk, Dr. Süreyya Hidayet Serter, Dr.Abrayava Marmaralı hazır bulunurlar. Uzun fikir alışverişlerinden sonra bir rapor hazırlanır.³⁰ (**Bakınız Ekler Bölümü, Ek 1.**)

Atatürk'e diürez yaptırmak için Salyrgan (diüretik) şırıngaları yapılır ama pek faydası olmaz. Ascites her geçen gün biraz daha artar.³¹ Genel durum kötüleşince Dr.Fiessenger bir kez daha davet edilir. Fiessenger üçüncü kez gelip Atatürk'ü muayene eder.³² 7 Eylül 1938 de Dr.Fiessenger'ın da bulunduğu bir ortamda Dr. Mim Kemal Öke tarafından karından ilk kez ponksiyon yapılır.³³ Atatürk karından ascitesin boşaltılması işlemini ameliyat kabul etmektedir. Barsaklarının delinmesinden endişe ettiği için herhangi bir kaza ihtimaline karşı vasiyetnamesini hazırlar.³⁴ Ponksiyondan sonra, 8 Eylül 1938 günü Dr. Nihat Reşat Belger,Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Dr. Fiessenger tarafından muayene edilir ve ortak bir rapor düzenlenir.³⁵ (**Bakınız Ekler Bölümü, Ek 2.**)

Birinci ponksiyondan sonra Atatürk iki gün rahat eder, fakat bir kaç gün geçince ascites tekrar toplanmaya başlar ve şikayetleri artar.³⁶ Ponksiyondan ve Fiessenger İstanbul'dan ayrıldıktan sonra ilk koma meydana gelir. Durumdan Fiessenger haberdar edilerek uygulanan tedavi anlatılır; Fiessenger tamamen aynı fikirde olduğunu söyler ve tedaviyi onaylar.³⁷

Birinci komadan sonra Atatürk kendine geldiğinde, Nihat Reşat Bey'e;

³⁰ Bedii Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.26.

³¹ Bedii Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.27.

³² Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.*, s.31.

³³ Kılıç Ali: *a.g.e.* ,s.65.; Bedii Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.28.

³⁴ Necdet Evliyagil: "Atatürk'e Dair Hatıralar, Dr. Nihat Reşat ve Abravaya Hatıralarını Anlatıyorlar", *Dünya ve Türkiye. Sayı 101*, (20 Kasım 1958), s.12-13.; Kılıç Ali: *a.g.e.* ,s.59.; Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.33.

³⁵ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.213.

³⁶ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.216.

³⁷ Ruşen Eşref Ünaydın: *a.g.e.* s.42.

“Anlaşıyor ki doktor, ben bundan sonra biraz Yalova’da bir müddet Florya’da, bir müddet de Ankara’da böyle dikkatli tedavi ile yaşayacağım. Fakat sen Alemdağı’na giderek, iklim bakımından bana uygun bir yer bul...” der.

Bu isteğini umumi katibine de söyler. Ertesi gün Dr. Nihat Reşat Bey, İstanbul Vali ve Belediye Reisi Muhittin Üstündağ, Umumi Katip Hasan Rıza Soyak, Başbakan Celal Bayar ve diğer bazı kişilerle Alemdağı’na giderler. Orada etraf incelendikten sonra Sultan Abdulaziz’in yaptırmış olduğu köşke gidilir. Nihat Reşat Bey köşkün yerini beğenir. Ancak Atatürk’ün bu köşkte yaşayacak kadar ömrünün kalmadığını düşünmektedir. Akşam Atatürk Dr. Nihat Reşat Bey’e Alemdağı’nda uygun bir yer bulup bulmadığını sorar. Ancak o günden sonra bu meseleden artık bir daha bahsedilmez.³⁸

22 Eylül 1938 günü Atatürk’e ikinci kez ponksiyon yapılır. Ponksiyonu yine Dr. Mim Kemal Öke yapar. 10 litre sıvı boşaltılır.³⁹ Poksiyondan sonra Atatürk ‘ün periton boşluğunda yine ascites birikmeye başlar. Genel durumuda daha da kötüleşmiştir. Karnındaki ascites artık dayanılamayacak hal alınca, Atatürk Dr Nihat Reşat Bey’i çağırarak:

“Doktor, kamımdan bu suyu çekmek zamanı geldi. Çünkü bu mayi nefesime dokunuyor. Soluk almamı güçleştiriyor, bunu çekip alın” der.

Dr. Belger:

— *“Emr-i devletinizi yarın ifa ederiz. Çünkü malum-u devletiniz olduğu üzere su çekilmezden önce kalbi takviye edecek tedbirler almak zarureti vardır”* der.

Atatürk:

— *“Emrediyorum bunu bu gün çekin”* der.⁴⁰

³⁸ Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.43-44.

³⁹ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.217.

⁴⁰ Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.46.

7 Kasım 1938 tarihinde emir yerine getirilir.⁴¹ Bu kez ponksiyonu Dr. Mehmet Kamil Berk yapar. Doktorlar ascitesi boşaltmaktan mümkün olduğunca kaçınmaktadır. Çünkü ascitesin alınması komaya girmeyi kolaylaştırmaktadır.⁴² Sıvının çekilmesi esnasında litreleri Dr.Belger sayar. Her yarım litreyi bir litre sayarak, 12 litre alındı der. Hakikatte ise 6 litre sıvı çekilmiştir.⁴³

Yapılan son ponksiyondan sonra 8 Kasım 1938 günü son koma başlar.⁴⁴ Son koma 36 saat sürer. Koma süresince “*Aman dil! Aman dil!*” sözlerini sık sık tekrar eder. 10 Kasım sabahı saat dokuzu beş geçte hayata gözlerini yumar.⁴⁵

Atatürk’e son koma esnasında Dr. Nihat Reşat Belger ve Dr. Mehmet Kamil Berk tarafından uygulanan son glikoz serumu tüpü ve ağrı dindirici şırınga ile Prof. Dr. M. Lütfi Aksu’nun Atatürk’ün naaşı için tahnit için kullandığı aletler İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Tıp Tarihi Sergisinde bulunmaktadır.

⁴¹ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.219.

⁴² Kılıç Ali: *a.g.e.* s.82-83.; Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.46-47.

⁴³ Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.47.

⁴⁴ Eren Akçiçek: *a.g.e.* s.231.

⁴⁵ Ruşen Eşref Üneydin: *a.g.e.* s.47-48.

V. NİHAT REŞAT BELGER'İN HİDROKLİMATOLOJİ KÜRSÜSÜNÜ TESİSİ VE 1950'YE KADAR HOCA OLARAK TÜRK TIBBINA KATKILARI

Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı sürecinde Avrupa'da sürdürdüğü siyasi ve diplomatik girişimleri ve görevlerinin 1922 Lozan Barış Antlaşması ile sona erdiğini düşünen Nihat Reşat Bey, artık Türkiye'ye dönmek ve vatanında hekim olarak hizmet etmek arzusundadır. Bu arzusunu yetkili makamlara ileterek, son görevi olan Guraba Hastanesi Dahiliye Kliniği Şefliği'ne iadesini talep eder. Ancak, talebi reddedilen Nihat Reşat Bey, kendi ifadesi ile "Atatürk'ün kendisini hatırladığı 1936 yılına kadar" mesleğini ve yaşamını yurt dışında sürdürür. 1936 yılında Atatürk'ün emriyle Yalova Kaplıcalarının sorumluluğuna getirilmesi ile Türkiye'ye döner.

21 Ocak 1938 tarihinde vücudundaki kaşıntılar nedeniyle Yalova'ya kaplıca tedavisi olmaya gelen Atatürk'e ilk kez siroz teşhisini koyan Nihat Reşat Belger, Atatürk'ün ölümüne kadar Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp'le birlikte sürekli hekimi olarak Atatürk'ün tedavisine katkıda bulunur.¹

Atatürk'ün 15 Eylül 1938 tarihinde vasiyetini düzenlemesi sürecinde verdiği emir uyarınca, 28.11.1938 tarihinde İsmet İnönü başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde

¹ Ruşen Eşref Ünaydın: *Atatürk'ün Hastalığı Prof.Dr. Nihat Reşat Belgerle Mülakat*. Ankara 1959, s.10.; Eren Akççek: *Atatürk'ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü*. yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul 2000, s.179.; Bedi N. Şehsuvaroğlu: *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*. İstanbul 1981, s.17.

Hidroloji ve Klimatoloji kürsüsü kurulması hükme bağlanır ve başına Dr.Nihat Reşat Belger profesör olarak 70 liralık asli maaşla atanır. 14.02.1939 tarihinde buradaki görevine fiilen başlar.²

1939 yılında Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü'nün açış dersinde Nihat Reşat Belger öğrencilere hitaben şunları söyler:

*"Diplomalarınızı alarak memleketin dört bucağına yayıldığınız ve sıhhat ordusundaki yerlerinize geçtiğiniz zaman, tabiidir ki termal kaynaklarla karşılaşacaksınız. Ameli ve seriri olmasına son derece itina edecek olduğum Hydrologie derslerinde edineceğiniz malumatla,halkımızın, bu sulardan istifadesine hadim olur ve bu suretle de aziz vatanımızın.sihhi seviyesini yükseltmeye çalışırsanız, sonsuz bir bahtiyarlık duyacağım."*³

Böylece Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü İstanbul Üniversitesi Beyazıt Merkez Binası yanındaki Morfoloji Enstitüsündeki Patolojik Anatomi Bölümünde bir odada kurulmuş olur. Hidroklimatoloji eğitimi, 9. sömestr öğrencilerine, sınav zorunluluğu olmadan, haftada 1 saatlik dersler halinde başlar.⁴

İçerisinde sadece bir maun masanın ve bir asistan masasının bulunduğu, tek bir odadan ibaret olan Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü, hastaların gerek ayaktan gerek yatırılarak tedavilerinin yürütüldüğü poliklinik ve yataklı klinikten mahrumdur.⁵ Bu şartlar aradan geçen beş yıllık süreye rağmen değişmez. Tedavi hizmetlerinin, bilimsel çalışmaların ve uygulamalı eğitimin önünde engel teşkil eden bu mağduriyetin giderilmesi, yetersiz olan ders saatlerinin artırılması ve personel istihdamına imkan verilmesi için Nihat Reşat Belger Tıp Fakültesi Dekanlığı'na müracaatta bulunur. Bu hususlar ile ilgili Prof.Belger'in 8.10.1943 tarihli dilekçesi şöyledir:

² İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.

³ Nihat Reşat Belger: "Açış Dersi", Üniversite Konferansları. (1939-1940), s:313-333.

⁴ Nurten Özer: Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dünü, Bugünü, Yarını. İstanbul 1985, s.14.

⁵ Nurten Özer: Sözlü kaynak, (Mayıs 2004).

Tıp Fakültesi Dekanlığına

1)Hydrologie medicale'nin öğretimine tahsis edilen müddet yalnız bir sömestirde ve haftada bir defa hesabıyla on üç dersten ibarettir. Hydrologie programını on üç saate sığdırmaya ve bu kadar kısa bir zamanda bu şubenin en esaslı kısımlarını tamamıyla tedrise imkan yoktur.Ders adedini haftada ikiye çıkarmak,

2) Fakültemizde 1938 senesi sonunda ihdas edilmiş olan Hydrologie kürsüsü bu yıl beş yaşını bitiriyor.Kürsüye layık olduğu inkişafı verebilmek ve yakın gelecekte öğretime kabiliyetli mütehassıslar yetiştirmek için kadroya bir doçent ve bir asistan ilave etmek,

3) Garb fakültelerinde benzeri kürsülerde olduğu gibi önemi her gün artan bu tedavi şubesinin pratik, cazib ve verimli bir şekilde tedrisi için 25-30 yataklı küçük bir kliniğe ihtiyaç vardır.Bugünkü şartlar içinde buna imkan yoksa şimdilik bir poliklinik servisi vermek,

Başlıca dileklerimi teşkil etmektedir. Hydroldgie enstitüsü kurmak yolunda atılacak ilk adımlar telakki edilmesi icab eden bu istekleri yüksek tasvibinize saygılarımla arz ederim.⁶

Hydrologie Medicale

Profesörü

Dr. Nihat Reşat Belger

Nihat Reşat Belger'in dilekçesinde bahsettiği 25-30 yataklı klinik ve poliklinik isteği, Cerrahpaşa'daki poliklinik çalışmalarıyla kısmen

⁶ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

gerçekleşmiş olur. Ayrıca, haftada bir saat olan Hidroloji ve Klimatoloji ders saatleri artırılarak haftada iki saate çıkarılır.⁷

Prof. Belger, 18.06.1946 tarihinde Cerrahi profesörü Dr. Şinasi Hakkı Erel ve Anatomi profesörü Dr.Zeki Zeren ile birlikte üniversite yönetim kurulu üyeliğine seçilir.⁸

Hidroloji ve Klimatoloji kürsüsüne ilk asistan, kürsünün kuruluşundan sekiz yılı aşkın bir süre sonra 1947 yılında alınır. Bu tarihte asistan olarak göreve başlayan Dr. Orhan Yenil, kürsüdeki iki yıllık çalışmalarının ardından, bilgisini ve görgüsünü artırması için, Prof.Belger'in girişleriyle Paris'teki Hospital Bichat ve Clinique Medicale d'Hydrologie'ye gönderilir.1949 yılında "Hemoroidler ve ihtilatları, sklerozan enjeksiyonlar, elektrokoagülasyon ve elektrozeksasyon ile hidrolojik tedavinin nisbi endikasyonları konulu bir uzmanlık tezi hazırlar.⁹

14.05.1950 tarihinde yapılan seçimlerde Demokrat Parti'den İstanbul Milletvekili seçilen Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, 18.05.1950 tarihinde kürsüdeki görevinden ayrılır.¹⁰

Prof.Dr.Nihat Reşat Belger, 1938-1950 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü profesörlüğü süresince teorik ve pratik eğitim faaliyetlerinin yanısıra bilimsel çalışmalarını da sürdürür. Bu süre zarfında lekeli humma aşısı, karaciğer-mide-barsak hastalıkları, kardiyopatiler, milkman sendromu, beslenme bozuklukları, tüberküloz ve klimoterapi, Anadolu Kaplıcaları ile Yalova ve Bursa kaplıcaları ve termalizm gibi muhtelif konularda yayınlar yapmıştır.¹¹

⁷ Nurten Özer: *a.g.e.* s.14.

⁸ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; "Olan Bitenler", *Dirim*, Sayı 6, (Haziran 1946), s.278.

⁹ Nurten Özer: *a.g.e.* s.14.

¹⁰ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

¹¹ Nurten Özer: *a.g.e.* s.14.

Tıp Fakültesi'ndeki görevini sürdürürken aynı zamanda İtalyan Hastanesi mesul müdürlüğü ve tabipliği görevini yürütmüş; ayrıca muayenehanesinde hasta kabul etmiştir. 01.07.1943 tarihinden itibaren Devlet Limanları İşletmesi Genel Müdürlüğü hastanesinde başhekim ve sağlık servisi şefi olarak görev almıştır.¹²

¹² *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

VI. DEVRİN SİYASİ AKIMLARI İÇİNDE NİHAT REŞAT BELGER

Son dönem Osmanlı düşünce ve siyasi hayatının önemli merhalelerinden birini oluşturan ve kendilerine Yeni Osmanlılar adını veren hareketin ortaya çıkışı 1865 yılına rastlar. Fransa’da “Jeune Turquie” olarak bilinen ve Avrupalılarca bir tür liberalizm hareketi olarak görülen bu yeni akım homojen bir yapıya sahip olmayan, siyasi ve ekonomik yaklaşımları açısından farklı unsurları barındıran bir harekettir. Farklı yaklaşımları var olmakla birlikte, Yeni Osmanlılar hareketinin temelinde, Osmanlı meşruiyet normlarından hareketle Padişah’tan adalet talebi yer alıyordu. Fakat bu talep, Padişah’ın adaleti kavramının dışında, kendi başına anlamlı ve bir ölçüde Padişah’tan bağımsız, ayrı bir adalet alanına diğer bir ifade ile liberalizmin esaslarına yapılan bir referans olarak şekilleniyordu.¹ Zaman içerisinde Jön Türk terimi, II. Abdülhamit yönetimine karşı ortaya çıkan çeşitli muhalefet gruplarının tümüne verilen ortak isim halini almıştır.²

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin çekirdeği, 3 Haziran 1899’da bir grup Askeri Tıbbiye öğrencisinin girişimiyle kurulan gizli İttihad-ı Osmanî örgütüdür. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane kökenli hareket kısa süre içerisinde

¹ Şerif Mardin: “Yeni Osmanlı Düşüncesi”, *Modern Türkiyede Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 42-53.

² Selçuk Akşin Somel: “Osmanlı Reform Çağında Osmanlılık Düşüncesi”, (1839-1913). *Modern Türkiyede Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 88-116

İstanbul'daki diğer yüksek okullara da sıçrar.³ Gerek muhalif siyasi hareketlerin zemin bulduğu Mekteb-i Tıbbiye'deki öğrencilik yılları, gerek babasının muhalif çevrelere ve Jön Türkler olarak adlandırılan harekete olan yakınlığı, Nihat Reşat Bey'in düşüncelerini, siyasi eğilimlerini şekillendirmiş ve ilerleyen yıllarda alacağı siyasi tavırları üzerinde belirleyici rol oynamış olmalıdır.

Bu dönemde, Nihat Reşat Bey'in muhalif siyasi unsurlarla ilişkisinin ne düzeyde olduğu tam olarak belli olmamakla birlikte, Paris'e kaçacağı ve Jön Türklere katılacağı yolunda Saray'a iletilen istihbaratın neticesinde, 1903 yılında atandığı Beyrut Askeri Hastanesi'ndeki görevine başlamak üzere Beyrut'a ulaştığında tutuklanır. Hayati bir tehlikeye maruz kalacağı endişesiyle hapisten kaçan Nihat Reşat Bey, Beyrut'tan ayrılarak Lefkoşe⁴ üzerinden Mısır'a geçer. O sırada Mısır'da bulunan Ahmet Celalettin Paşa'yla birlikte Paris'e giderler.⁵

O dönemde Jön Türkler, II.Abdülhamit'in istibdat yönetimine karşılık hürriyetin ilanı konusunda kamuoyu oluşturmak amacıyla, siyasi iktidarın etkisinin kendilerine ulaşamayacağı dış merkezlerde, özellikle de Fransa'da toplanmaktadırlar.⁶

Osmanlı İmparatorluğundaki tüm muhalif kuvvetleri tek cephe halinde birleştirmek ve aralarındaki görüş ayrılıklarını gidermek amacıyla Şubat 1902'de yapılan I.Jön Türk Kongresi başarısızlıkla sonuçlanmış, Kongre'nin muhalefetin birliğini sağlama yolundaki başarısızlığının kesinleşmesinden sonra Prens Sabahattin Teşebbüs-i Şahsî ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti'ni kurarken, rakipleri de Osmanlı Terakki ve İttihat

³ Suavi Aydın: "İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet İki Ayrı Siyaset", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s.117-128

⁴ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.*

⁵ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri*. İstanbul.1959, s.374.

⁶ Cenk Reyhan: "Prens Sabahattin", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. C.1, Edit Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003) s.146-151.

Cemiyeti çatısı altında örgütlenmeye başlamışlardır.⁷ Bu kongrede iki ana hareketin belirgin hale gelmesinin ve Jön Türklerin ikiye ayrılmasının nedeni Ahmet Rıza grubunun milli iktisat ve merkezîyetçilik savunuculuğu karşısında Prens Sabahattin grubunun teşebbüs-i şahsîciliği ve adem-i merkezîyetçiliğidir.⁸

Nihat Reşat Bey, Paris'te Jön Türkler'le temaslarında Ahmet Rıza Bey ve Prens Sabahattin gibi isimlerle tanışır. Prens Sabahattin'in fikirlerini kendine daha yakın bulan Nihat Reşat Bey'i daha sonraları Prens Sabahattin'in sadık bir dostu ve destekçisi olarak görüyoruz.⁹

Ahmet Celalettin Paşa Paris'te, II.Abdulhamit'e bir suikast planları ve Veliaht Reşat Efendi ile haberleşmeye başlar. Bu haberleşme Dr.Nihat Reşat Bey'in babası Şurayı Devlet Dairesi Reislerinden Reşat Bey aracılığı ile gerçekleşir. Reşat Bey Yıldız Sarayı'nın durumu ve memleketin gidişatı hakkında gerek oğlu Dr. Nihat Reşat Bey'e, gerekse Ahmet Celalettin Paşa'ya yazdığı mektuplarla Jön Türk camiasına bilgi aktarmakta, geleceğini ve hayatını tehlikeye atmaktan çekinmemektedir. Bu suikast girişiminde Ahmet Celalettin Paşa'nın memlekete fedai sokmaya çalıştığı Dr.Nihat Reşat Bey'in yazdığı bir mektuptan anlaşılmaktadır.¹⁰

Dr. Nihat Reşat Bey, annesinin ve esvapçıbaşı Sabit Bey'in aracılığıyla Veliaht Reşat Efendi'den çok önemli bir vaat elde edilmesine de muvaffak olur. Veliaht Reşat Efendi, Prens Sabahattin Bey'e yazdığı bir mektupta: "*Türkiye'de Meşrutî idarenin tatbikine taraftar*" olduğunu ve

⁷ Kaan Durukan: "Türk Liberalizminin Kökenleri Yeni Osmanlı Düşüncesi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 143-155.

⁸ Suavi Aydın: "İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet İki Ayrı Siyaset", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s.117-128.

⁹ Bedii N. Şehsuvaroğlu: "Prof.Dr. Nihat Reşat Belger", *Hidroklimatoloji Yıllığı*. 2. Kasım (1962),s. 5.

¹⁰ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*. İstanbul (1956), s.346-351.

“..saltanat makamını işgal eder etmez mevcut mutlakiyet sistemini tebdil edeceğini” bildirir.¹¹

Prens Sabahattin’le Dr. Nihat Reşat Bey adem-i merkeziyet prensibini uygulamak amacıyla bir idari ıslahat projesi üzerinde çalışırlar ve bir taslak meydana getirirler Bu projede vilayetlerin sınırlarının ve idare şekillerinin köklü bir şekilde değiştirilmesi planlanır. Vilayet sınırlarının, iklim şartları ve ekonomik olarak bağımlılıklarına göre küçültülmesi, merkezlerin aynı şartlar göz önüne alınarak yeniden belirlenmesi, ekonomik bölge birlikleri meydana getirilmesi ve birkaç vilayeti içine alan genel valilikler kurulması planlanır. Projenin ileri sürdüğü esaslı ıslahat düşüncelerinden biri de, ekonomik ve kültürel meselelerde genel valilik halkına yerel seçim ve çalışma imkanı vermek, böylece İmparatorluğu meydana getiren halklarda menfaat birliği duygusuyla ortak vatan şuurunu yerleştirmektir.¹²

1907’de Ermeni Taşnaksüdyun Partisinin çağrısıyla ikinci bir kongre toplanır.¹³ II. Jön Türk Kongresi olarak da anılan bu toplantıda Adem-i Merkeziyet grubundan Prens Sabahattin başkanlığında Dr. Nihat Reşat ve Fazlı Beyler, Terakki ve İttihat grubundan Ahmet Rıza başkanlığında Dr. Bahaettin Şakir ve Hüsrev Sami Beyler, Ermeni Taşnak Partisinden de Malumyan Efendi ve arkadaşları bulunurlar. Teşkilat bürosunun raporunu Dr. Nihat Reşat Bey okur.¹⁴ Kongre bitiminde **Osmanlı Muhalifeyn Fırkaları Kongresi Beyannamesi** adı altında bir beyanname yayınlanır.¹⁵ Ancak,

¹¹ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nde İnkılap Hareketleri*. İstanbul.1959, s.392.

¹² Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu’nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*. İstanbul 1956, s.484-485.

¹³ Kaan Durukan: “Türk Liberalizminin Kökenleri Yeni Osmanlı Düşüncesi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 143-155.

¹⁴ Erdal Aydoğan, İsmail Eyüpoğlu: *Bahaettin Şakir Bey’in bıraktığı vesikalara göre İttihat ve Terakki*. Ankara 2004, s.416.

¹⁵ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu’nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*. İstanbul 1956, s.409-413.

1907'de Paris'te toplanan son Jön Türk kongresinde de, mevcut görüş ayrılıklarının giderilmesi mümkün olmaz.¹⁶

Selanik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin önemli elemanlarından biri olan Manyasizade Refik Bey Jön Türkler arasındaki ayrılıkların giderilmesi için Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti üyelerinden olan Dr.Nihat Reşat Bey'e bir mektup gönderir. Mektubun içeriğinden Terakki ve İttihatçılar da haberdar edilir. Bunun üzerine Adem-i Merkeziyet grubundan Dr.Nihat Reşat Bey, Terakki ve İttihat grubundan Dr.Bahaettin Şakir Bey meselenin halledilmesi için görevlendirilirler. Ancak yapılan görüşmelerde görüş ayrılıkları giderilemez.¹⁷

1908 yılında II.Meşrutiyetin ilanı ile Avrupa'daki Jön Türkler kabileler halinde yurda dönerler. Dr.Nihat Reşat Bey de dönenler arasındadır. Prens Sabahattin Bey ve taraftarları Meşrutiyeti desteklemek amacıyla çeşitli faaliyetlere girişirler. Dr.Nihat Reşat Bey bu çerçevede Edirne'de bir iki konferans verdikten sonra İstanbul'a gelir. Bu konferanslarda İsmet Bey (İnönü) de bulunur.¹⁸

Prens Sabahattin Manastır Seyahatinde bulunduğu sırada 7 Ekim 1908 tarihinde Ahrar Fırkası kurulur. Fırka programında "tevs-i mezuniyet" prensiplerlerine yer verilmiş olması Prens Sabahattin taraftarlarının fırkaya katılmalarını kolaylaştırmış, bu durum Fırka'nın Prens Sabahattin Bey tarafından kurulduğu iddialarına neden olmuştur.¹⁹ Fırka programında Ahrar Fırkası İmparatorluk içinde etnik eşitlik ve kozmopolitliği savunmaktadır.²⁰ Prens'in halk nezdindeki popülaritesi ve Ahrar Fırkasının faaliyetleri

¹⁶ Suavi Aydın: "İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet İki Ayrı Siyaset", *Modern Türkiyede Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s.117-128.

¹⁷ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri*. İstanbul.1959, s.482.; Rengin Dramur: *50 Türk Hekimi Biyografyası*. İstanbul 2003,s.51.

¹⁸ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri*. İstanbul.1959, s.484-486.

¹⁹ Ahmet Bedevi Kuran: *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*. İstanbul.(1945), s. 270.

²⁰ Selçuk Akşin Somel: "Osmanlı Reform Çağında Osmanlılık Düşüncesi", (1839-1913). *Modern Türkiyede Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 88-116.

yüzünden, İttihat ve Terakki üyeleri Prens ve taraftarlarını sıkıştırmaya başlarlar.²¹

Prens Sabahattin Bey ve yandaşları İttihat ve Terakki hükümetine darbe girişimi için çalışmalar başlatırlar. Prens Sabahattin etrafında toplananlar arasında Nihat Reşat ve Satvet Lütfi Beyler odak vazifesi görmektedir. Ancak İttihatçılardan Talat ve Cemal Paşalar durumdan haberdar olur.²² Cemal Paşa anılarında.söz konusu darbe girişiminden şöyle bahseder:

“Biz Edirneyi kurtarmak için çalışırken Prens Sabahattin’in özel kâtibi Boşnak Satvet Lütfü Tozan başkanlığında bir grup hükümet darbesi yapmaya çalışıyordu. Satvet Lütfüyü tevkif ettik. Bu defa Prens Sabahattin’in sadık dostu Dr. Nihat Reşat Bey iş başına geçti. Dış görünüşü pek zarif olan doktor iki yüzlü bir siyaset takip edip Talat beyi ve İttihatçıları öldürtüp komplolar tertibine memur edilmişti.Bir gün Talat beye randevu vermiş ve iki saat önce de aleyhimize suikast tertipçileri ile görüşmüştü. İki yüzlü çalıştığını ispat ettik. Tam yakalayacağımız zaman Avrupa’ya kaçtı. Prens Sabahattin de ortadan kayboldu.”²³

Nihat Reşat Bey’in de aralarında bulunduğu Prens Sabahattin grubu ile İttihat ve Terakki Cemiyeti arasındaki artan görüş ayrılıkları ve çatışmalar sonucunda İttihat ve Terakki’nin artan baskıları Nihat Reşat Bey’i yeniden yurt dışına çıkmak zorunda bırakır ve tekrar Paris’e geri döner.

²¹ Kaan Durukan: “Türk Liberalizminin Kökenleri. Yeni Osmanlı Düşüncesi”, *Modern Türkiye* *Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s. 143-155.

²² Ahmet Bedevi Kuran: *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*. İstanbul.1945, s. 270.

²³ Edip Kızıldağı: “Prof.Dr.Nihat Reşat Belger’in anıları”,*Dirim Dergisi*. Sayı:56, (1981), s. 171-173.

VII. NİHAT REŞAT BELGER'İN DİPLOMAT OLARAK TÜRKİYE CUMHURİYETİNE HİZMETLERİ

Nihat Reşat Belger'in yaşamının en aktif çağları memleketimizin en karanlık günlerine rastlar. 1919 yılında Paris'te bulunmaktadır.¹ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti ile yapılacak olan antlaşmanın şartlarını kararlaştırmak üzere İtilaf Devletleri delegeleri 1919 Şubatında Paris'te bir araya gelmişlerdir. Paris Barış Konferansı olarak anılan bu toplantılarda Osmanlı Devleti için oldukça ağır ve kabul edilmesi güç talepler içeren barış şartları gündeme gelir.² Gerek söz konusu barış konferansı çevrelerinde, gerek Fransız siyasi çevrelerinde aleyhimize gittikçe şiddetlenen propoganda yapılmakta ve olumsuz bir hava esmektedir. Durumdan vazife çıkaran Nihat Reşat Belger bu koşullar altında, yayınlar yaparak ve toplantılar düzenleyerek Paris kamuoyunu lehimize çevirecek aktivitelerde bulunmaya karar verir. Parti siyasetinden uzak, sırf vatani ve milli duygularla aktif siyasi mücadeleye girer.³

Paris Barış Konferansı'nın Doğu Trakya ve İzmir'i Yunanlılara vermesinden ve İtilaf Devletleri'nin tutumlarından cesaret bulan Yunanlılar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarırlar. Ancak Yunanlılar işgal hareketinin

¹ Reşat Ekrem Koçu: "Diplomat Belger", *Cumhuriyet Gazetesi*. 5.10.1961,s.1.

² "Paris Barış Konferansı", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*. C.15, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.485-486.

³ Reşat Ekrem Koçu: a.g.m.,s.1.

sınırlarını tek taraflı bir kararla genişletirler.⁴ Bu arada, işgal hareketi sırasında yaşanan haksızlıklar, kanlı olaylar, katliam haberleri, Anadolul halkının galeyana gelmesi ve direniş göstermesi İtilaf Devletlerini harekete geçirir. Batı Anadolu'da cereyan eden işgalin incelenmesi için Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri İzmir'e gelirler. Yunan ordusunun haksız uygulamalarına ve taşkınlıklarına şahit oldukları gibi, İzmir ve çevresinde Türklerin çoğunlukta olduğunu görüp sonucu kendi hükümetlerine bir rapor ile bildirirler. Ancak rapor gizli tutulur, Türkler durumdan haberdar edilmedikleri gibi, raporun içeriğini öğrenmeleri de istenmez. Ancak, Nihat Reşat Bey, bir Fransız dostu aracılığıyla söz konusu raporu elde eder ve bir kopyasını Ankara'ya ulaştırır, bir kopyasını da Bab-ı Ali'de Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'ya iletir. O sırada Anadolu'nun temsilcisi sayılan Harbiye Nazırı Mersinli Cemal Paşa ile Harbiye Müsteşarı İsmet Bey bu başarıdan dolayı son derece memnun olurlar. Dr. Nihat Reşat Bey'den derhal Paris'e giderek raporun yayınlanmasıyla ilgili girişimde bulunmasını rica ederler.⁵

Nihat Reşat Bey tereddüt etmeden Paris'e gider. Osmanlı azınlıklarının propagandalarını çürütmek üzere İtilaf Devletleri'nin Yunan işgali ile ilgili raporunu ve aynı zamanda Yunanlılar'ın İzmir ve çevresinde yaptıkları mezalimi anlatan **“LES GRECS A SMIRNE - Nouveaux Temoignages Sur Leur Atrocités”** başlıklı kitabı yayınlar. Fransızca olarak beşbin adet basılan bu kitabı barış konferansı delegelerine, siyasi meselelerle ilgisi olan herkese, gazetecilere, İngiltere ve Fransa Millet Meclislerine ve Senatolarına dağıtır.⁶ Kitaba Aydın ilinde Türklerin Hristiyanlardan oldukça fazla olduğunu gösteren bir grafik ekler. İşgale uğrayan bölgedeki halkın sadece beşte birlik kısmının Hristiyan olduğunu

⁴ “Kurtuluş Savaşı”, *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*. C.12, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.68.

⁵ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılap Hareketleri*. İstanbul 1959, s.698.

⁶ Reşat Ekrem Koçu: a.g.m.,s.1; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*, s.698. Nadire Berker-Selim Yalçın: *Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü-Osman Cevdet Çubukçu*. (2003), s.158.

delillerle gösterir. 65 sayfadan oluşan bu eserde orjinal raporlar ve mektuplar da vardır.⁷

Nihat Reşat Bey, çalışmalarına daha iyi bir şekilde devam edebilmek amacıyla, bir Türk dostu olan Fransa Milli Eğitim Bakanı De Monzie'nin yardımlarıyla Paris'in işlek bir semtinde bir istihbarat bürosu kurar. Kurduğu büroda onbeş günde bir çıkan **Echo de l'Orient** adında bir dergi yayınlamaya başlar.⁸

Hint Hilafet Komitesi üyeleri ile temasa geçerek, milli mücadeleyi ve tezlerini Londra'da savunma imkanı sağlar.⁹

Ankara hükümeti de Nihat Reşat Bey'in faaliyetlerini yakından takip etmektedir. 1920-1921'de Hariciye Vekili (Dışişleri Bakanı) olan Bekir Sami Bey başkanlığında Londra'ya gönderilen heyete müşavir olarak atanır ve heyete Paris'ten katılarak Londra'ya geçer.¹⁰

Kurtuluş Savaşı'nın ilk evrelerinde kazanılan başarıların Batılı Devletleri bir anlaşma zemini aramaya zorlaması sonucunda, 21 Şubat-12 Mart 1921 tarihlerinde Londra'da düzenlenen konferansa İstanbul ve Ankara hükümetleri ayrı ayrı davet edilmişlerdir. İstanbul Hükümeti delegasyonuna Sadrazam Tevfik Paşa, Ankara Hükümeti delegasyonuna da Bekir Sami Bey başkanlık etmektedirler.¹¹ Nihat Reşat Bey'in de Anadolu delege heyetinde yer aldığı¹² Birinci Londra Konferansında, yaşlı ve hasta olması nedeniyle konferans başkanı Lloyd George tarafından ilk söz Tevfik Paşa'ya verilir. Tevfik Paşa da: "Söz asıl milletvekillerine aittir. Binaenaleyh Anadolu

⁷ Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*, s.698.

⁸ Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*, s.2.; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*, s.700.; Rengin Dramur: *50 Türk Hekimi Biyografyası*, İstanbul 2003, s.51.

⁹ Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*, s.2.; Rengin Dramur: *a.g.e.*, s.51.

¹⁰ Arslan Terzioğlu: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in Bir Hekim ve Diplomat Olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne Hizmetleri", *Türk Tıp Tarihi Yıllığı IV*. İstanbul 1997, s.86.; Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*, s.2.; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*, s.700-701.; Rengin Dramur: *a.g.e.*, s.51.

¹¹ "Londra Konferansı", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, C.14, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.7539.

¹² Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı. Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*, s.700.

Heyetine söz verilmesini teklif ve rica ederim.” diyerek sözü Ankara heyetine bırakır. Bunun üzerine Anadolu heyeti adına Nihat Reşat Bey kürsüye çıkarak konuşmaya başlar .Etkileyici ifade tarzı kongreye katılanları etkilemiştir. Konuşması bitince Fransa Heyeti Başkanı Aristidi Brian, Nihat Reşat Bey'e “Sizi tebrik ederim. Bu gün memleketiniz için tarihi bir görev yerine getirdiniz. Sizi dinlerken heyetinizin Fransa’dan bir uzman aldığını zannetmiştim. Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim” der. Londra konferansındaki delegelerden Yunus Nadi Bey daha sonra Cumhuriyet gazetesine yazdığı makalede şu ifadeleri kullanır: “...Dr. Nihat Reşat Bey, anlaşılır bir Fransızca ile çok iyi söylüyor, meseleyi hakikaten şaşılacak bir açıklık ve kesinlikle anlatıyordu. Açıklamaları ve verdiği bilgiler belki yarım saatten fazla sürdü. Konuşması konferans heyeti üzerinde önemli bir etki bıraktı. Elindeki belgeler Türkçe olduğu halde, onları zemin ve zamana uygun şekilde, Fransızca olarak ifade ediyor ve konuşmasına, bir davanın ispatına yönelik bir hitabe mahiyetini vermiş bulunuyordu....Lloyd George bile Fransızca bilmediği halde doktora gözlerini açarak bakıyordu.”¹³

Bekir Sami Bey Londra’dan Ankara’ya dönerken Dr. Nihat Reşat Belger’i Ankara hükümetinin yarı resmi temsilcisi tayin eder.¹⁴ Ancak Bekir Sami Bey’in kendisine verilen talimatlara aykırı davranarak, İngiltere, Fransa ve İtalya’ya Anadolu’da bazı imtiyazlar tanıyan anlaşmalar yapması Ankara hükümetince kabul edilmez. Bekir Sami Bey Hariciye Vekaleti görevinden ayrılmak zorunda kalır.¹⁵ Ankara hükümetinin Nihat Reşat Bey’in görevinde kalmasına dair resmi bir bildiride bulunmaması üzerine, Dr.Nihat Reşat Bey görevinden istifa eder. Faaliyetlerini eskiden olduğu gibi sade bir Türk vatandaşı sıfatıyla sürdürür.¹⁶

¹³ Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*,s.701.

¹⁴ Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*,s.2.

¹⁵ “Londra Konferansı”, *AnaBritannica*, C.14, İstanbul 1989, s577.

¹⁶ Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*,s.2.; Rengin Dramur: *a.g.e.*,s.51.; Ahmet Bedevi Kuran: *a.g.e.*,s.701.

İkinci Londra Konferansı'nda (Nisan-Mayıs 1921) da Yusuf Kemal Bey'in başkanlığındaki Ankara delegasyonunda görev alır.¹⁷

Bir kaç ay sonra Bekir Sami Bey Paris'e gelerek Nihat Reşat Bey'e Mustafa Kemal Paşa'nın özel bir mektubunu iletir. Mektupta, Türkiye-Suriye sınırının tespiti, Fransa'nın işgal ettiği yerlerden çekilmesi ve Fransa ile barış anlaşması imzalanması konusunda girişimlerde bulunması hususunda yetki verildiği yazılmaktadır. Nihat Reşat Bey Fransa Dışişleri Bakanı Briand'tan randevu alır. Bekir Sami Bey, Fransa Dışişleri bakanıyla altı kez görüşür. Bu görüşmelerin hepsine, resmi bir sıfatı olmamakla birlikte Nihat Reşat Bey de katılır. Bu görüşmeler neticesinde, Fransa'nın Güneydoğu Anadolu'dan çekilmesiyle ilgili anlaşma taslağı hazırlanır.¹⁸ Bunun üzerine Fransa, Franklin Bouillon'u Ankara hükümeti ile temaslarda bulunmak üzere Haziran 1921'de Ankara'ya gönderir.¹⁹ Bu taslak Ankara'da Fransa temsilcileri Franklin Bouillon ve Colonel Moujin tarafından Ankara Hükümetiyle müzakere edilir.²⁰ Uzun müzakereler neticesinde 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara İtilafnamesi imzalanır ve Fransızlar Güneydoğu Anadolu'dan çekilirler.²¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi dışişleri komisyonu başkanı Celalettin Arif Bey'in, Fransa eski cumhurbaşkanı ve senato başkanı Poincare ile görüşmesini de Dr. Nihat Reşat Belger sağlar. Aleyhimizde Yunan tezini savunan ve İngiltere hükümeti üzerine baskı yapan Canteberry Başpiskoposu ile görüşerek Türk davasının meşruiyetini anlatır. Londra'ya gelerek Avam Kamarası'nda konferans veren Yunan Başbakanı Venizelos'tan iki hafta sonra aynı kürsüye çıkarak Misak-ı Milli'yi anlatır ve Venizelos'un iddialarını

¹⁷ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.*

¹⁸ Rengin Dramur: *a.g.e.*, s.51.; Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*, s.2.; Nadire Berker-Selim Yalçın: *a.g.e.* s.158.

¹⁹ "Ankara İtilafnamesi", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. C.2, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.639.

²⁰ Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*, s.2.; Arslan Terzioğlu: *a.g.m.*, s.84.

²¹ "Ankara İtilafnamesi", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. C.2.; Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.639.

belgeler ve delillerle çürütür.²² Atatürk tarafından 1922 tarihinde İngiliz hükümetiyle bir anlaşma zemini aramak üzere görevli olarak Londra'ya gönderilen Fethi Bey'e de müşavirlik yapar.²³

Dr. Nihat Reşat Belger, 1922 yılında Lozan Konferansına,Türk Heyetinde siyasi müşavir ve Paris basın temsilcisi olarak katılır.²⁴ Lozan konferansında İsmet Paşa baş delege, Hasan Saka Bey ve Rıza Nur Bey delege olarak T.B.M.M. tarafından görevlendirilmişlerdir.²⁵ Lozan Konferansının 21 Kasım 1922 tarihli ilk oturumunda, görüşülecek meseleler için üç komisyon kurulur ve üçüncü komisyonun Maliye ve İktisat sorunlarıyla ilgilenmesi kararlaştırılır. Bu komisyonun alt komisyonu olan Sağlık İşleri Komisyonunda dönemin Sıhhiye Vekili Dr.Rıza Nur Bey ve Dr.Nihat Reşat Bey Türkiye'yi temsilen görev alırlar. Müttefik Devletler,Avrupa'nın sağlık bakımından güvenliğinin de düşünülmesi gerektiği görüşü ile, Türkiye'deki sağlık teşkilatında I. Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi söz sahibi olmak niyetindedirler. Türk Hükümeti ise sağlık işleriyle ilgili her türlü düzenlemenin içişleriyle ilgili olduğunu düşünmekte ve buna müdahalenin içişlerine müdahale etmek anlamına geleceğini savunmaktadır. Türkiye sağlık işlerine yabancı müdahalesini bir kapitülasyon niteliğinde algılamaktadır ve her türlü kapitülasyonun kaldırılması Türkiye'nin Lozan görüşmelerine gelirken belirlediği en önemli hedeflerindendir. Müttefikler kapitülasyonların sürmesi konusunda ısrar edecek olursa, heyete görüşmeleri keserek Ankara'ya dönme yetkisi verilmiştir. Nihat Reşat Bey Müttefik Devletler 'in öne sürdükleri tekliflere Türkiye'nin karşı çıkışının sadece bir hassasiyet meselesi olmadığını bildirir:

²²Reşat Ekrem Koçu: a.g.m.,s.2.; Arslan Terzioğlu: a.g.m.,s.86, Rengin Dramur: a.g.e.,s.51.

²³ Ahmet Bedevi Kuran: a.g.e.,s.701.

²⁴ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem". *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dal. Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan: "Lozan Gelişmeleri", *Yaşayan Lozan*. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.40.

²⁵ İsmet İnönü: *İsmet İnönü'nün Hatıraları Lozan Antlaşması I*. Cumhuriyet Gazetesi Yayınları , s.59.

“Türk Temsilci Heyetinin tutumunu besleyen nedenler çok daha güçlüdür; Türkiye’nin tıp bakımından içinde bulunduğu durum, gerçekten, eski durumundan bambaşkadır.(...) Türkiye Akdeniz bölgesinin sağlık açısından savunulmasını örgütleme sorumluluğunu, hiç bir tehlikeye yol açmaksızın, üzerine alabilir. Türkiye bilimsel alanda Batı ülkeleriyle iş birliğinde bulunmayı da hiç reddetmemektedir. (...) Ancak, böyle bir işbirliği ile, Türk ülkesinin bir parçasında yabancılarca ve bunların denetimi altında bir sağlık örgütü kurulması, özü bakımından, birbirinden farklı şeylerdir. Türk Hükümeti, kamu sağlığının korunmasına ilişkin bütün uluslararası sözleşmelere katılmayı kabul etmektedir.; ancak Türk Hükümeti, ülkesinin tümü üzerinde sağlık açısından bir koruma örgütü kurma sorumluluğunu yalnız kendi başına alabileceği kanısındadır.”²⁶

Dr.Nihat Reşat Bey, Lozan Konferansı kesintiye uğradıktan sonra görüşmelere katılmayan Yahya Kemal’in yerine, görüşmelerin ikinci bölümüne basın ve istihbarat müdürü sıfatıyla katılır.²⁷ 23 Nisan 1923 ‘te başlayan Lozan Konferansı’nın ikinci dönem görüşmelerinde,ilk dönemde olduğu gibi üç komite oluşturulur ve sağlık işlerine ilişkin meseleler ikinci komitede görüşülür. ikinci komite sağlık işleriyle ilgili meseleleri 14 Mayıs1923 oturumunda görüşmeye başlar. Oturumda Türk Heyeti adına İsmet (İnönü) Paşa,Rıza Nur Bey, Hasan (Saka) Bey ve diğer beş üyeyle birlikte Dr.Nihat Reşat Bey de bulunmaktadır²⁸. Nihat Reşat Bey Lozan

²⁶ Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan: “Lozan Gelişmeleri”, *Yaşayan Lozan*. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.413-421.

²⁷Nihat Reşat Belger: “Yahya Kemal’in Hastalığı”, *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası*. İstanbul (1959), s.117-133.

²⁸ Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan: “Lozan Gelişmeleri” ,*Yaşayan Lozan*. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.426.

Konferansının ikinci bölümünde oluşturulan her üç komitede de görev alır.²⁹ Heyet başkanı İsmet İnönü'ye tercümanlık yapar.³⁰

Lozan görüşmeleri sonunda, antlaşmanın 114. maddesiyle "İstanbul Yüksek Sağlık Meclisi" kaldırılmış, Türkiye kıyılarının ve sınırlarının sağlık işlerinin düzenlenmesiyle Türk yönetimi görevli kılınmıştır.³¹

24 Temmuz 1923 tarihinde barışın imzalanmasından sonra Lozan heyeti ile birlikte Ankara'ya dönen Nihat Reşat Bey'e Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü teklif edilir; ancak kendisi bu görevi kabul etmez. *"Artık memleketimde hekim olarak çalışmak istiyorum, 1919'da Gureba hastanesinin Dahiliye şefi idim, beni o vazifeme iade ediniz."* der. Sağlık Bakanlığı'ndan şu cevabı alır: *"Siz Paris ve Londra'da dolaşırken biz oraya başkasını tayin ettik."* *"..Paris ve Londra'da dolaşırken.."* ifadesinden rahatsız olan Nihat Reşat, *"Yine oralara gideyim bari.."* diyerek kırılgan bir şekilde Paris'e döner. 1936 yılında Atatürk O'nu hatırlayana kadar yurtdışında kalır ve hekim olarak çalışır.³²

²⁹ Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan: "Lozan Gelişmeleri" ,*Yaşayan Lozan*. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.92-94.

³⁰ Rengin Dramur : *a.g.e.*,s.51-52.

³¹ Ömer Kürkçüoğlu-Çağrı Erhan: "Lozan Gelişmeleri" ,*Yaşayan Lozan*. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.430

³² Reşat Ekrem Koçu: *a.g.m.*,s.2.

VIII. NİHAT REŞAT BELGER'İN 1950'DEN SONRAKİ SİYASİ HAYATI

Dr. Nihat Reşat Bey Mekteb-i Tıbbiyedeki öğrenciliğinden başlayarak, Lozan Konferansı sonrasına kadar aktif olarak siyasi faaliyetler içerisinde yer almıştır. Lozan Konferansı'ndan sonra 1950 senesine kadar Dr. Nihat Reşat Bey'in bu siyasi faaliyetlerinde bir durulma gözlenmektedir. Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçiş sürecinde, 14 Mayıs 1950 tarihinde ilk çok partili ve gizli oy açık sayım usulüne göre yapılan seçimlerde Prof.Dr.Nihat Reşat Belger Demokrat Partiden aday olarak İstanbul Milletvekili seçilir ve 18.05.1950 tarihinde İstanbul Tıp Fakültesi Hidroklimatoloji Kürsüsü'ndeki görevinden ayrılır.¹

Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak görev alan Prof.Belger kabinedeki bakanlar arasında en tanınmış isimlerden birisidir. Yapılan yorumlarda, Sağlık Bakanı olarak güven verici bir isim olduğu yönünde değerlendirmeler yer almaktadır.²

Bakan olarak göreve başladığı ilk günlerde sağlık politikasıyla ilgili görüşlerini almak amacıyla, meclisteki tüm partilere mensup doktor milletvekillerini davet ederek bir toplantı düzenler.³ Bu toplantıdan edindiği izlenimler ve değerlendirmeler ışığında, önceki Cumhuriyet hükümetlerinin

¹ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası;*
İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası; "Haberler",
İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası. Sayı 3, (1950), , s.439.

² Altan Öymen: *Değişim Yılları*. İstanbul 2004, s.453.

³ "Sağlık Bakanı Dün Bir Toplantı Yaptı", *Sonposta Gazetesi*. 26 Mayıs1950, s. 1, 5

sağlık ve sosyal yardım hizmetleri konusundaki çalışmaları ve politikalarını da dikkate alarak, Bakanlığının programını ve hizmetlerdeki öncelikleri belirlemeye çalışır. İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Arşivinde bulunan bir belgede, Sağlık Bakanlığı'nın programında şu başlıklar yer almaktadır:

1. Verem mücadelesi,
2. Kırsal bölgelere sağlık merkezleri kurulması,
3. Hıfzısıhha okulunun faaliyete geçirilmesi,
4. Refik Saydam Hıfzısıhha müessesesinin genişletilmesi,
5. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele,
6. Hudut ve sahiller sağlık işlerinin modernizasyonu,
7. Sıtma savaşı,
8. Trahom savaşı,
9. Frengi savaşı,
10. Hastanelerde yatak sayısının artırılması,
11. Doğum ve çocuk bakım evlerinin sayılarının artırılması,
12. Yeni hemşire ve ebe okulları kurulması,
13. Sağlık müdürlerinin motorlu vasıtalarla techizi,
14. Tabip ihtiyacının karşılanması,
15. Hekimlerin dış memleketlerde staja gönderilmesi,
16. Kimsesiz çocukların yetiştirilmesi.⁴

6 Haziran 1950 tarihinde Sonposta Gazetesi'ne verdiği demeçte Sağlık Bakanı olarak yapmayı planladığı icraatları şöyle anlatmaktadır:

⁴ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.*

"Memleketimizin sıhhi ihtiyaçları çok azımdır. Sağlık işlerimiz için derece derece ihtiyaçlarımız vardır. Şehirlerde bulunan sıhhi tesisler tevsi ve tanzim edilmelidir. Hastalar hastanelerden, doktorlar kadrolardan şikayet ediyorlar. Nazariyatın inandırıcı ufkuna bakmadan realitenin icabını tahakkuk ettirmemiz gerekir.

Köylünün sağlık durumunu kurtarmak, Anadolu'da içtimai sefaleti önlemek ve veremle mücadele, çalışma programımızın başlıca meselelerindendir. Yurdumuzda verem maalesef içtimai bir musibet halini almıştır. Bu gün memleketimizde asgari 200 bin veremli vardır. Yılda 40 bin vatandaşımız bu hastalıktan ölmektedir. Nüfusumuzu 20 milyon kabul ettiğimiz taktirde yüzde bir Türk vatandaşı veremlidir demektir. Teslim edersiniz ki, hükümetin elinde olan iki bin yatak ihtiyacımızı karşılamaktan çok uzaktır. Veremlinin tedavisi ve veremle mücadele diye iki esas üzerinde durmamız şarttır. Üniversitelerde de verem hastalıkları kürsüsü kurulmalıdır. Bu gün Dr. Etienne Berthet ile görüştüm. Veremle mücadele usüllerini öğretici mahiyette İstanbul'da açılan kursun faydaları büyüktür. Veremi mahallinde bastırmak başlıca gayemiz olacaktır.

Balkan harbinde seyyar sahra hastaneleri vardı. İsveç'te inşa edilen bu hastanelerden, her biri yüz veya yüz elli yataklı ceman dört bin yataklı seyyar hastaneler getirtmek istiyoruz. Bu hastaneleri Anadoluya sevk edeceğiz.

Anadoluda doktorların köylü ile temaslarını, yolların kötü olduğu bölgelerde jiple temin edeceğiz. Şimdilik yüz tane jip alacağız. Anadoluda yapacağımız ani teftişlerde kullanmak üzere dört tane helikopter getirtmeyi kararlaştırdık.

*Sıtma mücadelesine de ciddiyle devam etmek lazımdır. Halen 11 bin köyde 2 milyon sıtmalı vardır. Bu vatandaşlarımızı sıhhatlerine kavuşturmak ana davalarımızdan biridir.*⁵

Dr.Nihat Reşat Bey, daha rasyonel çalışabilmek ve tasarruf amacıyla Sağlık Bakanlığı bünyesindeki yedi genel müdürlüğü birleştirerek ikiye indirmeyi planlar. Piyasada az bulunan bir kısım ilaçlar için ithalatçıların taleplerini kısıtlı döviz imkanlarıyla karşılamaya çalışır.⁶ Otuz hizmet yılını dolduran hekimlerin emekliye ayrılmaları ve ek görevlerin kaldırılması için Bakanlar kurulunca bir karar hazırlanır. Ancak bu karara verilen tepkiler nedeniyle kararın uygulanması durdurulur.⁷

19 Eylül 1950 tarihinde, emekliye ayrılan müsteşarın yerine seçtiği Hıfzısıhha Enstitüsü Müdürü Niyazi Erzin'in beş gün süren ısrarlarına rağmen müsteşar olarak atanmaması üzerine istifa eder. Bir bakanın müsteşarını ve mesai arkadaşlarını serbestçe seçmeye hakkı olduğunu ve istifasının nedeninin tamamen bir prensip meselesi olduğunu açıklar. 22 Eylül 1950 tarihinde istifasının nedeniyle ilgili olarak Akşam Gazetesine yaptığı açıklamada şunları söyler:

*"İktidarına, vazifeye bağlılığına ehemmiyet ettiği en yakın iş arkadaşını seçmemek mevkiine düşen bir bakan, zannımca, mesuliyetini yüklendiği vazifeyi layıkıyla başaramaz kanaatindeyim. Bu sebeple vazifeden ayrılmayı zaruri ve muvafık gördüm".*⁸

Daha sonraki siyasi hayatına İstanbul Milletvekili ve 1950'den itibaren Kızılay başkanı olarak devam eder. 1951 de Kızılay ve Kızılhaç Birliği

⁵ "Sağlık Bakanının Beyanâtı-4000 Yataklı Seyyar Hastaneler Getirtilecek", *Sonposta Gazetesi*. 06 Haziran 1950, s.1, 5.

⁶ "Sağlık Bakanlığı Teşkilat Kanunu", *Yeni İstanbul Gazetesi*. 18 Eylül 1950.

⁷ "Geri Bırakılan Karar", *Sonposta Gazetesi*. 19 Eylül 1950.; "Doktorların Tekaüde Sevki Geri Bırakıldı", *Akşam Gazetesi*. 18 Eylül 1950.

⁸ "Dr. Nihat Reşat'ın Beyanâtı-İstifamın Sebebi Prensip Meselesidir", *Akşam Gazetesi*. 22 Eylül 1950, "Nihat Reşat Belger İstifa Sebebini Açıklıyor", *Cumhuriyet Gazetesi*. 09 Aralık 1959.

ikinci başkanı seçilir ve ilerleyen zamanlarda tekrar İtalyan Hastanesi'nde çalışmaya başlar.⁹

1953 yılında Kızılay Kongresinde Dr.Nihat Reşat Belger tarafından verilen bir önerge ile Kızılay tüzüğüne “kan yardımı ile kan türevlerini sağlayacak teşkilat kurma” hükmü konur. Böylece Dr.Nihat Reşat Belger Türkiye’de kan bankası kurulmasını sağlamış olur.¹⁰

Dr. Nihat Reşat Belger 5 Haziran 1952 tarihinde, meclise daha önce sunmuş olduğu 25 Ocak 1951 tarihli **Sıhhi Ucuz Ev Kanunu Tasarısı**’nı, köy ve çiftçi evlerine ait ve diğer bazı ekler yaparak yeniden sunar. Nihat Reşat Bey mesken meselesini bir sağlık ve sosyal yardım meselesi olarak görmekte ve vatandaşlarımızın bir an önce yaşadıkları sağlıksız, izbe mekanlardan kurtarılması gerektiğini hazırladığı tasarıda dile getirmektedir. Ayrıca toplu konut yapımının açacağı iş sahalarıyla köylerimizin ve kentlerimizin ekonomilerinde canlanma meydana getirerek kalkınmalarına yardımcı olacağını ifade etmektedir. Kanun taslağı hazırlanırken, o dönemde Amerika, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi mesken meselesini sağlık ve sosyal yardım sorunu olarak ele alan ülkelerde bulunan “Ucuz Ev” kanunlarından faydalanılmış, söz konusu tasarı dar gelirli ve ücretli vatandaşlarımızın konut sahibi olabilmeleri amacıyla hazırlanmıştır.¹¹ Günümüzde de gündemde olan dar gelirliye ucuz toplu konut edindirme kanun tasarısı Dr. Nihat Reşat Belger’in sosyal konulara karşı olan hassasiyetini göstermektedir.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra kurucu meclis üyesi olarak görev yapmıştır. Bu görevde iken 1961 yılında 29 Eylül’ü 30 Eylül’e bağlayan gece hayata gözlerini yummuş ve İstanbul Üniversitesi’nde düzenlen cenaze

⁹ Nihat Reşat Belger: “Hal Tercümem”, *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*; “Göçmenlerimize Amerikan Yardımı”, *Hürriyet Gazetesi*. 07 Kasım 1951.; “Nihat Reşat Belger Kızıl Haç İkinci Reisi Oldu”, *Vatan Gazetesi*. 11 Mayıs 1951.

¹⁰ kizilay.org.tr/channels/lasp?id=114. (9.03.2005).; Rengin Dramur: *50 Türk Hekimi Biyografyası*. İstanbul 2003, s.54.

¹¹ *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

töreninden sonra Üsküdar'da Özbekler Tekkesi'ndeki aile kabristanına defnedilmiştir.¹²

¹² “Ölenler”, *Dirim*. Kasım-Aralık (1961), sayı 11-12, s.376.; “Kayıplarımız” *Tıp Yolunda Yılbaşı*. 1962, s.46-47.; “Nihat Reşat’ın Cenazesi Yarın Kaldırılacak”, *Cumhuriyet*. 01 Ekim 1961, s.1,5.

IX. NİHAT REŞAT BELGER'İN BİLİMSEL ÇALIŞMALARI VE ÜNVANLARI

ÜYE OLDUĞU ULUSLARARASI BİLİM KURUMLARI¹

Membre de la Société de Gastro-enterologie de Paris.

Membre de la Société de Médecine de Paris.

Membre de la Société d'Hydro-climatologia de Paris.

Membre of International Society of Medical Hydrology.

Membre de la Société Médical des Hôpitaux de Paris.

Membre d'honneur de la Société de pathologie comparée de Paris.

Membre correspondant de l'Académie National de Médecine de France (1953).²

YAYINLARI³

Contribution du Diagnostic précoce du cancer de l'estomac (Radioscopie et cytologie). These de doctorat en médecine Paris 1916.

¹ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.*

² Bedi N. Şchsuvaroğlu: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", *Hidroklimatoloji Yıllığı 2.* Kasım 1962,s.9.

³ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.*

Etude de la sécrétion externe du pancréas dans le diabète sucré (in archives des maladie de l'appareil digestif et de la nutrition 1926. (M.Labbé, ile birlikte).

"L'évolution de l'appareillage et de la tecnique en actino thérapie" Revue d'actinologie et de physio-thérapie 1931. (Dr.Dufestel, ile birlikte).

La colite à Jamblia chez l'enfant Congres des colites de plombières 1935. (M.Labbé, ile birlikte).

"Syndrome douloureuse de la fosse iliaque droite ,appendicite chronique et colites et cure de plombières".Congres des colites de plombières 1935.

"La psychothérapie dans le traitement du colites".Congres des colites de plombieres 1935.

"Le traitement de la constipation chronique habituel", Monaco Méditerranée médical 1935.

"Un cas d'ostéopatie rare Pseudo-fracture spontanée-maladie de Milkman", Societe medicale des Hopiteaux de Paris 1942.

"Sténose cancéreuse serrée du pylore-forme clinique exceptionnelle a évolution absolument silencieuse.Archives des maladies de l'appareil digestif et de la nutrition" 1946.

"Polype de lintestine grele ayant évolue sous le masque d'une colite et finalement révélé par une invagination intestinale médicale", Hopiteaux de Paris.

Les Grecs a Smirne, Nouveaux Temoignages Sur Leur Atrocités.⁴

L'accord Franco-Turc, Sa Genese-Ses Avantages Sa Repercussion Dans Le Monde Islamique Paris 1921.⁵

⁴ Ahmet Bedevi Kuran: *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılap Hareketleri*. İstanbul 1959, s.698, *İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

⁵ Nihat Reşat Belger: *L'accord Franco-Turc Sa Genese-Ses Avantages Sa Repercussion Dans Le Monde Islamique*. Paris 1921.

Bursa Kaplıcaları.Bursa (Yapı Kredi Bankası tarafından neşrolunan kitapçık).

"Hydroclimatologie Kürsüsü Açış Dersi", *Üniversite Konferansları* (1939-1940) s. 313-333.⁶

"Tabii Maden Suları Nasıl Mütalaa Edilmelidir", *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Sayı 20 (Nisan 1942), s.2576-2580.⁷

"Gıda Rejim Hastalık", *Üniversite Konferansları*. (1942-1943) Kenan Matbaası 1944, s.58-84. ⁸

"Lekeli Humma Aşısı", *Pratik Doktor*. Sayı 3, (Mart 1944), s.29-32. (Dr. Gılman Yalım, ile birlikte).⁹

"Yalova Termal Kürü Endikasyonları ve Teknikleri", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*. Sayı 2, (1944), s.3596-3600.¹⁰

"Pasteur, İlimde bir Duayen". *İpek Mecmuası*. Bursa (1944).

"Besim Ömer", *Tıp Dünyası*, Cilt 18, (Temmuz 1945), s. 5557-5560.¹¹

"Kanserden İleri Gelen Çok Sıkışık Bir Pilor Darlığının Gizli Şekli", *Türkiye Tıp Encümeni Arşivi*. Sayı 2, (1946), s.135-140. (Dr. Y. Tanaşoğlu, ile birlikte).¹²

"Penisilin Tedavisi ile İyileşen Bir Endokarditis Lenta Vakası", *Anadolu Kliniği*. Sayı 2, (Ağustos 1946), s.55-58.¹³

⁶ Nihat Reşat Belger: "Açış Dersi", *Üniversite Konferansları*. (1939-1940), s.313-333.; Aykut Kazancıgil - Vural Solok: *Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası 1850-1981*. İstanbul 1981, s.35.

⁷ Nihat Reşat Belger: "Tabii Maden Suları Nasıl Mütalaa Edilmelidir", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*. Sayı 20, (Nisan 1942), s.2576-2580.

⁸ Nihat Reşat Belger: "Gıda, Rejim ve Hastalık", *Üniversite Konferansları*. (1942-1943), Kenan Matbaası 1944, s.58-84.

⁹ Nihat Reşat Belger- Gılman Yalım: "Lekeli Humma Aşısı", *Pratik Doktor*. Sayı 3, (Mart 1944), s.29-32.

¹⁰ Nihat Reşat Belger: "Yalova Termal Kürü Endikasyonları ve Teknikleri", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*. Sayı 2, (1944), s.3596-3600.

¹¹ Nihat Reşat Belger: "Besim Ömer", *Tıp Dünyası*. Cilt 18, (Temmuz 1945), s. 5557-5560.; Aykut Kazancıgil - Vural Solok: *Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası 1850-1981*. İstanbul 1981, s.35.

¹² Nihat Reşat Belger - Y. Tanaşoğlu : "Kanserden İleri Gelen Çok Sıkışık Bir Pilor Darlığının Gizli Şekli", *Türkiye Tıp Encümeni Arşivi*. Sayı 2, (1946), s.135-140.

“Milkman Sendromu Vakası”, *Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası*. Sayı 2, (Şubat 1947), s. 65-75.¹⁴

“Klinikte Karaciğer Yetmezliği”, *Türk Tıp Cemiyeti Bülteni*. Sayı 6, (Haziran 1947), s.220-233.¹⁵

“Termal Sular Hakkında Pratik Malumat”, *Belediye ve İller Dergisi* (1948).

“14 Mart Tıp Bayramı Prof. Dr. Nihat Reşat Belger’in Açış Söylevi”, *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, Sayı 2, (1948), s.161-166.¹⁶

“Tüberkülozun Climatique Tedavisi”, *Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası*. Sayı 8, İstanbul (Ağustos 1948),s.325-335¹⁷

“İdrar Taşlarında Maden Suyu Tedavisi” *Türk Tıp Cemiyeti 1949 Konferans Programı*. 1 Kasım 1949.¹⁸

“Albert Gabriel, Hayatı, Yetişme Tarzı ve Eserleri”, *Cumhuriyet Gazetesi*. 17.02.1955, s.2¹⁹

“Doktor Adnan Adıvar”, *Türk Yurdu*, Sayı 246 (Temmuz 1955), ,s.1-5.²⁰

“Sirozlarda Assit Tedavisine Dair Yeni Görüşler ve Bulgular”, *Türk Tıp Dergisi*. Sayı:2-4, İstanbul (Şubat 1959), s.5-10.²¹

¹³ Nihat Reşat Belger: “Penisilin Tedavisi ile İyileşen Bir Endokarditis Lenta Vakası”,*Anadolu Kliniği*. Sayı 2, (Ağustos 1946), s.55-58.

¹⁴ Nihat Reşat Belger: “Milkman Sendromu Vakası”, *Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası*. Sayı 2, (Şubat 1947), s. 65-75.

¹⁵ Nihat Reşat Belger: “Klinikte Karaciğer Yetmezliği”, *Türk Tıp Cemiyeti Bülteni*. Sayı 6, (Haziran 1947), s.220-233.; “Tıbbi Yazılar Fihristi” *Dirim*. Sayı10, (Ekim 1947), s.307.

¹⁶ Nihat Reşat Belger: “14 Mart Tıp Bayramı Prof. Dr. Nihat Reşat Belger’in Açış Söylevi”, *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*. Sayı 2, (1948), s.161-166, Aykut Kazancıgil - Vural Solok: *Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası 1850-1981*. İstanbul 1981, s.35.

¹⁷ Nihat Reşat Belger: “Tüberkülozun Climatique Tedavisi”, *Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası*. Sayı 8, (Ağustos 1948),s.325-335.; *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası 1923-1999*. Milli Kütüphane tarafından yayınlanan CD, Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara 2001.

¹⁸ “1949 Yılı Konferansları”, *Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası*. Sayı 1 (Ocak 1949), s.4.; “Türk Tıp Cemiyeti 1949 Yılı Konferans Programı”.; *Dirim*. Sayı 1, (Ocak 1949), s.23.

¹⁹ Nihat Reşat Belger: Albert Gabriel, Hayatı, Yetişme Tarzı ve Eserleri”, *Cumhuriyet Gazetesi*. 17.02.1955, s.2.

²⁰ Nihat Reşat Belger: “Doktor Adnan Adıvar”, *Türk Yurdu*. Sayı 246, (Temmuz 1955), s.1-5.

Albert Gabriel, Hayatı, Yetiştirme Tarzı ve Eserleri”, **İstanbul Enstitüsü Mecmuası**”. Sayı 5, (1959), s.142-144.²²

“Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener”, **Klinik**. Sayı 8, İstanbul (Haziran 1959),s.132-137.²³

“Yahya Kemal’in Hastalığı”, **Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası**. Sayı I, İstanbul (1959), s.117-133.²⁴

“Yahya Kemal’in Hakkında”, **Bilgi**. Sayı 140-141, İstanbul (Kasım 1959), s.24-26.²⁵

GÖREVLERİ²⁶

1912 senesinde Washington’da toplanan Uluslararası Kızıl Haç kongresinde delege.

1919-1920 Yenibahçe Gureba-yı Müslimin Hastanesi dahiliye mütehassısı.

Anadolu milli hareketi ve İstiklal harbi esnasında Paris ve Londra istihbarat büroları şefi.

1921 de Londra’da toplanan 1. Londra Konferansında delege heyeti azası.

1922 de Londra’da toplanan 2. Londra Konferansında delege heyeti azası.

1921-1922 Paris ve Londra ‘da milli hareketin sözcüsü,Londra’da Ankara Hükümetinin yarı resmi temsilcisi.

1922’de Lozan Konferansında siyasi müşavir ve matbuat müdürü.

²¹ Nihat Reşat Belger: “Sirozlarda Assit Tedavisine Dair Yeni Görüşler ve Bulgular”, **Türk Tıp Dergisi**. Sayı:2-4, (Şubat 1959), s.5-10.

²² **Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası 1923-1999**. Milli Kütüphane tarafından yayınlanan CD, Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara 2001.

²³ Nihat Reşat Belger: “Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener”, **Klinik**. Sayı 8, (Haziran 1959),s.132-137.

²⁴ Nihat Reşat Belger: “Yahya Kemal’in Hastalığı”, **Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası**. (1959), s.117-133.

²⁵ **Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası 1923-1999**. Milli Kütüphane tarafından yayınlanan CD, Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara 2001.

²⁶ Nihat Reşat Belger: “İlal Tercümem”, **İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası**.

1936 da Yalova Kaplıcaları müdür ve mütehassıs hekimi.

1938 de Yalova Kaplıcaları işletme müdürü ve mütehassıs başhekim.

1938 de Tıp Fakültesi Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü profesörü.

1943 de Devlet Limanları Umum Müdürlüğü'nde başhekim ve sağlık işleri şefi.²⁷

1944 te İtalyan Hastanesi mesul müdürü ve dahiliye şefi.²⁸

1949 da İstanbul'da toplanan International Pathologie Comparé Kongresi Başkanı.²⁹

1950 de İstanbul Milletvekili, Demokrat Parti'nin ilk hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı.

1950 de Kızılay Başkanı.

1951 de Kızılay ve Kızılhaç Birliği Başkan Vekili.

1953 de Avrupa Konseyi Türk Delegasyonu Üyesi.³⁰

KATILDIĞI KONGRELER³¹

1947 de Londra'da toplanan Uluslararası Hidroloji Kongresi.

13-20 Mayıs 1949 da İstanbul'da toplanan International Pathologie Comparé Kongresi.³²

²⁷ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

²⁸ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*; Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

²⁹ "Olan Bitenler", *Dirim*. Sayı 5, (Mayıs 1949), s.127.; Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası*.

³⁰ Bedi N. Şehsuvaroğlu: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", *Hidroklimatoloji Yıllığı 2*. (Kasım 1962), s.8.

³¹ *İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası*.

³² "Olan Bitenler", *Dirim*. Sayı 5, (Mayıs 1949); "Olan Bitenler", *Dirim*. Sayı 1, (Ocak 1949), s.22.

11-14 Eylül 1950 de Paris'te toplanan "Société Internationale de Médecine Interne".

ALDIĞI MADALYALAR VE ONUR ÖDÜLLERİ

Commandeur du Michani alaouit 1926 Maroc.³³

Paris Tıp Akademisi Üyeliği: 1952 Paris. Dr. Nihat Reşat Bey Paris Tıp Akademisi Üyeliğine seçilen üçüncü Türk vatandaşdır. Daha önce Türklerden Doktor Vezir İsmail Paşa ve Dr. Akil Muhtar Akademi üyeliğine seçilmişlerdir.³⁴

Officier de la Légion d'Honneur: 1949 Fransa. Dr. Nihat Reşat Belger 1949 yılında Paris Hastaneleri Tıp Cemiyeti'nin (Société Médicale des Hôpitaux de Paris) yüzüncü yılını kutlamak için düzenlenen törene davet edilir. Törene cemiyetin üyesi olarak katılan Pof. Belger Paris hastanelerinde geçirdiği geçirdiği uzun seneler boyunca kendilerinden feyiz aldığı ve dostluklarını kazandığı hocalarının hatırasını anarak bütün dinleyiciler üzerinde derin bir heyecan uyandırır. Prof Belger'in ilmi iktidar ve ahlaki meziyetlerini takdir eden Fransız hükümeti kendisine tören bittikten sonra Paris Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Binet'in elinden Légion d'Honneur nişanının officier rütbesini verir.³⁵

Commandeur de l'Ordre de la santé publique: 1950 Fransa.³⁶

Commandeur de la Légion d'Honneur: 1955 Fransa.³⁷

³³ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyas.*; Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.9.

³⁴ "Olan Bitenler", *Dirim*. Sayı 10-11, (Ekim-Kasım 1952), s.479.; "Nihat Reşat Belger Paris Tıp Akademisine Üye Seçildi", *Cumhuriyet Gazetesi*. 22 Aralık 1952.

³⁵ Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyas.*, " Haberler", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, Sayı: 4, (1949), s.660.; Rengin Dramur: *50 Türk Hekimi Biyografyası*. İstanbul 2003,s.53.; Bedi N.Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.9.

³⁶Nihat Reşat Belger: "Hal Tercümem", *İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyas.*; Rengin Dramur: *a.g.e.* s.53.; Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.9.

Paris Üniversitesi Fahri Profesörlük Ünvanı: 7 Kasım 1957 yılında Paris Üniversitesi fahri profesörü Honoris Causa ünvanını alır. Paris Tıp Fakültesi dekanı Prof. Binet'in, Prof.Nihat Reşat Belger'in Sorbonne Üniversitesi anfisinde Honoris Causa ünvanı verildiği gün taş plaktan tespit edilmiş olan demecinin büyük bir kısmının özeti şöyledir:³⁸

"Bu güzel memlekette çok kıymetliengin kültürlü Prof. Nihat Reşat Belger'i tanımak ve kutlamak mazhariyetine eriştik. Bildiğiniz gibi sayın meslektaşım İstanbul Tıp Fakültesi Terapötik Klimatoloji Merkezi asil üyesidir. Kızılay başkanlığı, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda bulunmuştur. Bu önemli mevkideyken kan bankasını kurmuş, Kızılhaç başkan vekilliği yapmış, hastanelerin ıslahına çalışmış, sosyal güvenlik hizmetlerini başlatmış, uzmanlık servisleri açmış, tıp alanında yarışmalar tertip etmiştir. Kırsal kesimlerde öldürücü hastalıklar ve ölüm sıklığı tespitlerini yaptırmıştır. Avrupa'da yapılan bir çok kongreye katılmış, 1949'da Uluslararası Patoloji Kongresi'ne başkanlık etmiş ve çeşitli tebliğler yapmıştır. Bizler bu çalışmalarına hayranlık duymuştuk. Tıp Fakültemiz ve Paris Hastaneleri aralarında Prof. Nihat Reşat Belger'in bulunmasından gurur duymaktadırlar. Dejerine, Delacroix, Thoinot, Marcel Labbe gibi hocalardan feyiz almış, Proctologie konsültasyonlarına katılmıştır. Fransız Tıp Fakültesi'nin geleneneğine uygun olarak karaciğer, sindirim sistemi ve özellikle mide ve kalınbarsaklar üzerinde entern olarak kıymetli çalışmalar yapmıştır. Müşahadesine ve klinik anlayışına büyük saygımız olmuştur. Fransız termal istasyonlarıyla ilgilenmiş ve bu bilgiyi memleketinde de devam ettirmiştir.³⁹ Yalova'da modern termal tesisler kurmuştur. Memleketinin hidroklimatolojik durumunu araştırmış ve bu durumdan faydalanabilecek bölgeleri tespitetmiştir.

³⁷ Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* s.9.

³⁸ "Paris Üniversitesi Nihat Reşat'a Şeref Payesi Verdi", *Cumhuriyet Gazetesi*. 13 Kasım 1957.; Rengin Dramur: *a.g.e.* s.53.; Bedi N. Şehsuvaroğlu: *a.g.e.* 9.

³⁹ Rengin Dramur: *a.g.e.* s.53-54.

Sevgili dostum ve meslektaşım, Paris'teki meslektaşlarınız İstanbul Tıp Fakóltesi mensubu olan sizi aralarında görmekten bahtiyardır. Légion d'Honneur nişanının Commendeur rütbesinin ve Genel Sağlık teşkilatı Beraatının zatıalınıza tevcihlerinden Fransız Tıp Akademisi gurur duymaktadır. Bu çok sevdiğiniz üniversitede mutlu olun çünkü meslektaşlarınız ve Fransız dostlarınız mutluluğunuzu paylaşmaktadırlar.

X. SONUÇ

Nihat Reşat Belger'in yaşadığı dönem, dünyada ve Osmanlı İmparatorluğu'nda peşpeşe savaşların yaşandığı ağır bir kriz dönemidir. Geriye dönüp baktığımızda önemli siyasi teorilerin, genellikle siyasi yapı ve kurumların sorunlu ve bunalımlı olduğu dönemlerde ortaya çıktığını görmekteyiz. O dönemin siyasi akımları da dönemin siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlarına birer tepki, arayış ve cevap olma amacını gütmüşlerdir. Osmanlı modernleşme sürecindeki fikir hayatı da dönemin siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlarıyla yakından ilişkilidir, bunlara cevap verme çabasıdır.

19. yy.'ın sonunda dünyada Fransız İhtilali'nin etkisiyle hürriyet ve milliyetçilik rüzgarları esiyordu. Fransızca bilen Tıbbiye öğrencileri yabancı yayınlardan hürriyet, ihtilal ve milliyetçilik fikirlerini öğrenmekte, siyasi olayları konuşup tartışmaktaydılar. Nihat Reşat Bey'in de Tıbbiye'de eğitim gördüğü bu dönemde Tıbbiye öğrencileri ve hekimler, memleket meseleleriyle hiç olmadıkları kadar içli dışlı idiler. II. Abdulhamit isyan etmelerinden korktuğu Tıbbiyelileri sıkı takip altında tutuyor, gazetelerin ve tıp dışı kitapların okula girmesine izin vermiyordu.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içinde kurularak geliştiği Tıbbiye, eğitime başladığı günden Cumhuriyetin kuruluşuna kadar Osmanlı İmparatorluğunun Batı'ya açılan penceresi ve toplumsal yeniliklerin beşiği olmuştur. Devrin Türk hekimleri batı medeniyetini tanıyan, memleket sorunlarıyla ilgilenen ve bilgileriyle örnek gösterilen insanlardı. Tıbbiye'de öğrendikleri Fransızca sayesinde yenilikçi ve demokratik düşüncelerle

tanışan ve bunları ülkeye aktaran tıp öğrencileri II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karşı mücadelede önderlik etmişlerdi.

İşte Dr.Nihat Reşat Bey Tıbbiye'yi böyle bir ortamda okumuş, Tıbbiye'deki ve ülkedeki ortam onun da genç yaştan itibaren siyasi meselerle ilgilenmesine neden olmuştur. Siyasi sorunlarla ilgilenmesi onu genç yaşından itibaren yurt dışında yaşamak zorunda bırakmış, bu durum genç doktora yeni kapılar açmış, o dönemde tıp alanında en önde gelen ülkelerden biri olan Fransa'da yeniden tıp eğitimi almasına neden olmuştur. Dr.Nihat Reşat Bey'in yıllarca yanlarında çalıştığı, güvenlerini, sevgilerini ve takdirlerini kazandığı hocaları yalnız Fransa'nın değil, dünya tıp camiasının da önde gelen şahsiyetleri arasındaydı. Fransa'da Dejerine, Thoinot, Enriquez, Marcel Labbe, Claisse, Dujarrier, Fernard Widal, Fournier, Bensaude gibi her biri alanlarında otorite olan hocaların yanında çalışmıştır.

Yurdun üzerine kara bulutların çöktüğü yıllarda Paris'te bulunan Nihat Reşat Bey, milli gelecek endişelerini orada yaşamış ve orada bulunan bir Türk vatandaşı olarak memleketine, elinden gelen hizmeti yapmaktan geri durmamıştır. Osmanlı azınlıklarının Avrupada yaptığı ve kamuoyu üzerinde sonderece etkili olan propogandalara karşı milli davamızı çok iyi bir şekilde savunmuş, vatan için hizmete hazır güçlü kişiliği yanında fiziği, ses tonu, hitap yeteneği, Fransızcaya ve İngilizceye olan hakimiyeti ile memleketimize yeri doldurulamaz hizmetlerde bulunmuştur

Dr.Nihat Reşat Bey'in yaptığı bu çalışmalar Atatürk'ün dikkatini çekmiş 1921 tarihlerinde Londra'da düzenlenen konferansta Ankara Hükümetini temsilen müşavir olarak görevlendirilmiştir. Daha sonra Paris'te Ankara Hükümetinin yarı resmi temsilciliğini yapmış ve Ankara Antlaşmasının imzalamasına katkıda bulunmuştur. Lozan Konferansına Türk heyetinde siyasi müşavir ve Paris basın temsilcisi olarak katılmıştır.

Nihat Reşat Bey 1936 yılında Atatürk tarafından Yalova kaplıcalarını revize etmek amacıyla çağırılmış ve bu tarihte Türkiye'ye kesin dönüş yapmıştır. Bu tarihten önce de Türkiye'ye geri dönme girişimleri olmuş, ancak

Ülkenin içinde bulunduğu ortam onu tekrar yurt dışına çıkmak zorunda bırakmıştır. Yalova'da çok önemli çalışmalar yapmış, bu su şehrini bilimsel anlamda ve görüntü olarak devrin en ileri seviyesine ulaştırmaya çalışmıştır.

Atatürk rahatsızlıklarına deva aramak amacıyla Yalova'ya gelmiş ve Dr. Nihat Reşat Belger tarafından muayene edilerek, kendisine ilk kez siroz teşhisi Yalova'da Dr. Nihat Reşat Bey tarafından konulmuştur. Bu teşhisten sonra sürekli hekimlerinden birisi olarak Atatürk'ün tedavisine katkıda bulunmuştur. Atatürk'ün vasiyeti üzerine 1939 yılında İstanbul Tıp Fakültesinde kurulan Hidroloji ve Klimatoloji Kürsüsü'nn başına profesör olarak atanan Dr. Nihat Reşat Belger bu bilim dalının Türkiye'de gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Dr. Nihat Reşat Bey, ara vermiş olduğu siyasi hayatına 1950 yılında Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde Sağlık Bakanı olarak geri dnmştir. Ancak buradaki görevi bir prensip meselesi yüzünden istifa etmesi üzerine çok kısa sürmüş ve bu ülkeye Sağlık Bakanı olarak hizmet etme isteğini bu nedenle gerçekleştirememiştir. Dr. Nihat Reşat Belger'in uzun ve başarılarla dolu hayatı 1961 yılında 27 Mayıs ihtilalinin kurucu meclis yesiiken son bulmuştur.

XI. SUMMARY

Following his school days, Dr. Nihat Resat Belger, born in 1881 in Uskudar and graduated with the rank of captain in 1900 from Tibbiye-i Askeriye (Military Medical School), started his long, successful and versatile career.

After his graduation from the Military Medical School, he was sent to India for an education on epidemic diseases. When he came back to his fatherland, he was appointed to a position in Beirut Military Hospital. But Dr. Belger was arrested there and had to flee to France, which mended the start of long years in a foreign country for the young physician. He signed up in the Medical Faculty in Paris and both, his work in the Medical Faculty and in the hospitals of Paris made him a very good physician.

During the First World War years, Dr. Belger was in France, where he experienced the concerns about the future of the Nation; nevertheless he made all efforts to serve his country. He defended the national theorem against the propagandas of the Ottoman minorities in Europe, which were very effective on the public, and he accommodated his fatherland with unprizable and irreplaceable services, using his excellent knowledge in French and English besides his strong personality ready to serve the country, his physical appearance, his voice and his skills as a speaker.

These efforts of Dr. Nihat Resat attracted the attention of Atatürk. He was appointed as the adviser of the Ankara Government in the London Conference in 1921. Later, he was the semiofficial representative of the

Ankara Government and contributed to the execution of the Ankara Treaty. He attended the Lausanne Conference as the political adviser and Paris press representative of the Turkish Commission.

Ataturk invited him to Turkey in 1936 and appointed him as the Director of the Yalova Thermal Spring. Dr. Belger promoted the city to the same level as its precedents in Europe. He was the first physician who diagnosed cirrhosis in Ataturk on his visit to Yalova, and contributed to Ataturk's treatment as one of the resident physicians during the whole treatment process.

Upon Ataturk's will, Dr. Nihat Resat was appointed as the Head of the Hydrology and Climatology Department established within the Istanbul Medical Faculty. In 1950, Dr. Belger was elected into the Turkish National Assembly from the Democratic Party and was appointed as the Ministry of Health. He served as the Ministry of Health for a short while, and continued his political life as a member of the parliament. He died in 1961, when he was a member of the Constituent Assembly after the 27 May 1960 Revolution.

XII. EKLER

Ek 1. Atatürk'ün son hastalığında 3 Ağustos 1938 tarihinde düzenlenen rapor.

- 1) Atatürk'te siroz vardır. Ascites yapmış ve subikter hasıl etmiştir.
- 2) Bunun esaslı amili alkoldür.
- 3) Evvelden Atatürk'ün çektiği malaryanın (sıtma) bir tesirinin olup olmadığını söylemek, kesin olarak mümkün değildir.
- 4) Vena Portanın bir şubesinde flebit olması da imkan dahilindedir.
- 5) Rie ödem ve ihtikanı (konjesyonu) bu hastalığa ait olabilir.
- 6) Hararetin yükselmesini yine aynı hastalıkla izah etmek kabildir. Eppinger'in hepatit serözü sorguya değerdir.
- 7) Prognoz ciddi ve ağırdır.
- 8) Tedavi Planı:
 - Assiti Salyrgan (diüretik) şırıngalarla gidermeye çalışmalıdır.
 - 2-3 defadan sonra Chlorure d'ammonium'la hazırlanmalıdır. (diürezî arttırmak amacıyla)
 - Oubain (kardiyotonik) şırıngaları yapılacaktır.
 - Hararete karşı 0,90 santigram kadar piramidon verilecektir
 - Kabızlığa karşı haplar verilecektir.
 - Hafif bir Kinin (antimalaryal) tedavisi yapılabilir.
 - Lüzumunda bazı müsekkîn ilaçlar kullanılabilir.
 - B vitamini çok olan Campolon (Karaciğer ekstresi) şırıngaları yapılacaktır.

Ek 2. Atatürk'ün son hastalığında 8 Eylül 1938 günü düzenlenen rapor.

İstanbul

8 Eylül 1938

Reisicumhur Atatürk'ün sıhhatlerinin hali hazırı üzerine tanzim edilen rapor.

Gülhane tatbikat mektebi operatörü Prof. Mim Kemal Öke tarafından 7 Eylül 1938 gününde mükemmel şerait altında parasentez yapılmıştır.

Yarım santimetre Novakain mahlulü (erimiş, çözülmüş) ile mevzii (lokal) anestezi altında,

Nokta halinde ensizyondan sonra,

Orta çapta trokar ile,

Müşkilatsız 10,5 litre serö (masli) mayi çıkarılmıştır.

Bu mayinin tahlilinden alınan netice ve malumat bervechi atidir

1) Renk: Sarı, berrak.

2) Reaksiyon: Alkalın.

3) Depo: yok.

4) Dansite: 1008.

5) Rivalta reaksiyonu: Menfi.

6) Klorür dö sodium dozajı: Litrede 7,59 gram.

7) Kan: Müspet, bütün reaktiflerle.

8) Mecmuu albumin, serin ve globülin de saji:

Mecmuu albumin: (8,40) gram, litrede

Serin : (2,01) gram, litrede

Globülin : (6,39) gram, litrede

9) Mikroskopik muayene: Kırmızı globül, Rüyet sahasında 70-80 adet

Polinükleer lökosit ve lenfosit, Rüyet sahasında 7-8 adet

Bu ponksiyon, talik edilmezdi ve muhtelif arazdan dolayı mecbur olmuştı:

- a) Bacaklarda fahislerdeki ve lomber nahiyedeki büyük ödemler,
- b) Kolay hissedilen flo (dalgalanım) ile beraber karnın büyük gerginliği,
- c) Fazla rahatsızlık.

Operasyon neticeleri gayet basit olmuştur,

Akşam harareti 37,6 °C' yi geçmemiştir,

Nabız sayısı dakikada 96 nın üzerine çıkmamıştır.

Kolayca uyumuşlardır.

Ertesi günü iştihâ vazıhan artmıştır.

8 Eylül 1938 gününde yapılan muayenede ayakların ödeminde ehemmiyetli derecede azalma, lomber nahiyedekilerin kaybolması görülmüş ve süpübiyen nahiyede ponksiyonlardan sonra bir miktar ascitesin tahtelcilt nesc-i munzamma akmasından mütevellit hafif ödem müşahade edilmiştir. Münhatt nahiyelerde teşekkül eden ödemlerin çabucak mas olması vakalarında görüldüğü üzere ascites artmıştır.

Karaciğeri, glason hadisesi ile ölçmek mümkündür. Ponksiyondan sonra karaciğer, kaburgaların altından görülebiliyordu. Meme hattı üzerindeki dimansiyon 16 santimetredir. Mart 1938 ayında bu dimansiyon 18 santimetre idi; fakat mütebeddil bir topografi vaziyetinden dolayı dimansiyondaki bu azalma hadisesi, katıyetle teyit edilemez.

Yalnız denilebilirki, karaciğer (h)ipertrofiyedir. Bu vakada (Laennec) tipinde bir (H)epatit Skleroz mevzubahis olamaz; fakat mevzubahis olan (Hanot ve Gilbert) tipinde bir (h)ipertrofik şekildir.

Dalak, kaburga kemikleri altında, daha az aksesibl olduğundan ölçülememiştir.

Hafif bir kollateral deveren daima mevcuttur; Basur memeleri yoktur.

Kalp tabiidir. Kalp zirvesi, dördüncü kaburga mesafesine vuruyor. Nabız muntazam ve dakikada 88-92 atıyor. Şıryan tazyiki 12/7 dir. Kalp zaafına dalalet edecek hiç bir alamet yoktur. Ponksiyondan sonra diyaframdaki zorluktan dolayı akciğer gayet vazih (h)ipostaz delilleri gösteriyor.

Sağ akciğerin kaidesinde nef'asız sükrepan rallerle submatite vardır.

Sağ kaide, eskiden mevcut olan kuruca sükrepan ralleri muhafaza ediyor.

Mevâdd-ı gaita tabii rengindedir. Ponksiyonu takip eden günde idrar miktarı 800 kübik santimetre seviyesini muhafaza etmiştir.

9 Eylül 1938 gününde yapılan ve karaciğerin fonksiyonunu tayine matuf olan fraksiyone galaktozüri konsantrasyonu tecrübesi, aşağıdaki neticeleri vermiştir:

Mideye alınan (40) gram safi galaktozdan sonra: Eliminasyon

					Elimine edilen
Emisyon	Emisyon	Emisyon	Emisyon	Galaktozun	katkı
saatleri	miktarı	volümleri		miktarı	
Saat (08)	42	kübik	santi.	0,63	
– Saat (10)	Litrede (15) gr				
Saat (10)	52	kübik	santi.	0,71	
– Saat (12)	Litrede (13,66) gr				
Saat (12)	92	kübik	santi.	0,46	
– Saat (16)	Litrede (5) gr				

Saat (16)	300 kübik santi.	0,147
– Saat (08)	Litrede (4,9) gr	
İdrarın mecmuu:		486
Elimine edilen galaktozun mecmuu:		1,947
24 saatlik idrardaki galaktozun vasati konsantrasyonu:		
(1.94/0.486)=3.99 gram, litrede		

Prof. Dr. Noel Fiessenger'ın notu:

Galaktozun geciken eliminasyonu ile birlikte hafif hafif paraneşmatöze varan reaksiyon. Biraz yüksek konsantrasyonlara varan prekos oligüri

Teşhis, Mart ayında formüle edilen teşhistir: (Hepatitis Sclerose hyperthrophique, type Hanot et Gilbert)

Sıtmadan mütevellit (Splenomegali).Hali hazırda asitlik safhasında ödem enfiltasyonları ile müterafık.

Fahislerde parastezik nevraljiler

Mekanik menşee bağlı akciğer (h)ipostazi.

Epizodik olarak,gelip geçici, ufak enfeksiyonlar, menşei bronşlardan ve barsaktan olmak üzere, bu ufak enfeksiyonların karaciğer fonksiyonları üzerine hafif akisleri ile

Münhatt yerlerdeki ödemlerin menşe itibariyle karaciğere merbut olduğu vazıhtır. Çünkü Haziran 1938'de kan tahlili neticesinde, protiklerin (proteinlerin) osmotik tazyiklerinin azalmasını intaç eden albümin kosiyanının enversiyonu, bunu ispat ve izah etmektedir.

Kalbin hali hazır ve intizamı ve sağ kalbin tevessüünü ait delillerin mevcut olmaması ve asgari tansiyonun yukarı çıkmaması ki bu tazyik 6 dır

gibi haller, miyokart fonksiyonunda hiç bir eksiklik olmadığını ispat eder. Bazen enterokolit arazlar ile beraber görünen hararet çıkışları;ne bir süratle seyreden enjiyokolit, ne taşikardi ve ne mevadd-ı gaitanın dekolorasyonu ile müterafik sarılık ve ne büyük ve daimi titremeler ve ne de beraber vaki olmaktadır.

Bunlar, herhangi bir selim enfeksiyonla gayri mütenasip olarak zuhur eden fièvre(ateş) ile meydana çıkan bir enfeksiyöz anerinin neticesi olarak gözükmetedir.

Şurası da kat'idir ki yakın ve uzak fasılalarla ponksiyonları tekrar etmek gerekecektir.

Pronostik (prognoz) şunlara tabidir.

- 1) Tespiti müşkül olan karaciğer potansiyel rezervi,*
- 2) Ponksiyonların fasılaları,*
- 3) Yatarak istirahat vaziyetinin devamlı muhafazası,*
- 4)Karaciğer anerjisi sebebiyle vaki olan hariç menşeli enfeksiyon ve entoksikasyonların ademi vukuu ve fasılalı olması.*

İstanbul

8 Eylül 1938

Dr. Nihat Reşat Belger

Prof.Neşet Ömer İrdelp

Prof.Noel Fiessenger

Ek 3. Atatürk'ün son hastalığında 15 Eylül 1938 tarihinde düzenlenen rapor.

İmzaları aşağıda yazılı doktorlar, yine aşağıdaki noktaları tespit ederler:

Bu haftanın 12-13 üncü gecesi saat 19:30' da bir saat kadar banyo dairesinde kalmalarım müteakip ufak bir titreme ile derece-i hararet 37,5°C' a çıkmış, ertesi günü 13 Eylül saat 17:00' de 38,7°C' ye vasil olmuştur. Bu müddet zarfında kendilerine üçer saat fasıla ile 3 adet 30' ar santigramlık piramidon komprimesi verilmiş ve saat 20:00' de fièvre 37,1°C e inmiştir. Ertesi günü (14 Eylül) saat 24:00' te hararet daima 37,0°C nin altında seyir etmiş ise de o gece saat 21:30 da bir, saat 2:30 da bir, saat 7:00 de bir ve saat 9:45 te bir defa olmak üzere mebzul ve sulu diyare zuhur ve devam etmiştir. Ahval-i umumiyedeki iyilik derecesi ve bacaklardaki ödem ve karındaki asit miktarı pek yavaş artmakta iken fiëvreyi müteakip gelen ishal sebebiyle bu sabahki muayenemizde kendisini çok yorgun ve takatsiz ve iştihasız gördük. Ayaklardaki ödemler artmış, Skrotum ödemi pek azalmış olmasına rağmen Süpübiyen ve Lomber ödemler yeniden zuhur etmiş, karın gerginleşmiş ve göbek halkasının üstünde vazıhan flo zuhur etmiştir. Kollateral şebeke mürtesemdir. Müteharrik matitenin hududu artmış, göbek üzerinde vasi bir miktarda timpanizm görülmüştür. Karaciğer palpabl değildir. Glason yoktur. Arkada, akciğerlerin hali etkisi değildir.

Bu hafta zarfında idrar miktarı 950 ile 650 kübik santimetre arasında seyretmiştir. Bu günkü tansiyon arteriyel 12/7 dir. .

Binaenaleyh, 3-4 günlük bir ameliyasyonu müteakip Pazartesi günü başlayan ve Salı akşamına kadar devam eden hararet pusesi ve bunu müteakip hasıl olan mebzul ishalin, paransantezin 7. günü zuhur eden bir puse evolütife delalet etmesi muhtemeldir. Çünkü, dünden beri ayaklardaki ödem ile asit mahsus derecede artmıştır.

İstanbul-15 Eylül 1938

Dr. Nihat Reşat Belger

Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp

Ek 4. Atatürk'ün son hastalığında 22 Eylül 1938 tarihinde düzenlenen rapor

22 Eylül 1938

İmzaları aşağıda konulmuş doktorlar, yine aşağıdaki noktaları tespit ederler.

1- Görülen tıbbi lüzum üzerine bu sabah saat 11:15'de cilde 1/100 novakain mahlulü ile mevzi anestezi yapıldıktan sonra (potvin) trokarı ile eski ponksiyon yerinin 1 santimetre yanında olmak üzere bir parasentez yapıldı. 65 dakika zarfında 10 litre serö ve sarı renkte, biraz bulanık mayi çıkarıldı. Bu parasentez ameliyesi tamamen arızasız olarak geçmiştir. Pansuman tatbikini müteakip kendilerine bir fincan sekerli kahve verildi ve 20/100 en 1 kübik santimetre üvil kanfre (Huile camphrée, kafur yağı, antispazmodik) enjeksiyonu yapıldı.

2- Tahliyeyi müteakip karaciğer ve dalağın hacimleri saman kağıdına alındı.

3- 4 gün mutlak istirahat ve mutlak sükunet tavsiye olundu. Bu müddet zarfında asla ziyaret kabul edilmeyecektir. Dört gün zarfında yemek menüleri ayrıca tespit edilecektir.

4- Parasentezden evvel bu sabah yapılan muayene neticesi aşağıdadır.

Bacaklardaki ödemler, gerçi diz kapağından aşağıdaki kısımda azalmış ise de fahislerde, fahislerin iç taraflarında, ilyelerde, Lomber nahiye de böbrek nahiyesine doğru sıkı ve kaba ödemler var. Cilt umumiyetle yumuşaktır ve kuru değildir. Gözlerdeki subikter pek azalmıştır. Karnın haline gelince Süpübiyen nahiye az ödemli olmakla beraber deri gergin ve parlak, göbek ve Epigastır nahiye leri şişkin, yanlardaki kollateral şebekeleri vazıhan mürtese oturup kalkma vaziyeti müşkil, teneffüs adedi 20-24, nabız kuvvetli ve dakikada 80 idi. Karaciğer palbabl olmadığı gibi karnın yukarı yarısında flo vazıhan işliyordu.

Kendileri karnın gerginliğinden ve umumi sıkıntıdan şikayet ediyorlardı.

Deveran cihazı normaldir. Kalp sesleri muntazam dakikada (80) Tansiyon (12/7,5.), Teneffüs cihazında, arkada kaidelerde, sağda daha fazla olmak üzere (h)ipostaz ralleri

Parasentezden sonra:

Epigastırda, krokide görüldüğü üzere, karaciğer yine büyük olarak kalmış, üstü pürtüksüz; fakat kıvamı sert, kenarı künttür. Dalak yine kabili cesdir.

İştihâ ve umumi hal üzerine 4-5 gün evvelsine nazaran nispi ve haff bir iyilik vardır. (parasentez yapılması icab ettiren arazdan maada)

İstanbul

22 Eylül 1938

Prof. Dr. Mim Kemal

Dr. Nihat Reşat Belger

Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp

Ek 5. Atatürk'ün son hastalığında 20 Ekim 1938 tarihinde düzenlenen rapor

İstanbul

20 Birinciteşrin 1938

15-16 Birinciteşrin gecesi iyi uyumadıklarını sabahleyin söylediler ve o gün kendilerini pek zayıf hissettiklerini ilave ettiler. İştihaları olmadığını bildirdiler. Sabahleyin bir fincan sütlü kahve, saat 13:00' te bir çorba ve saat 15:30' da bir fincan sütlü kahve içtiler. Saat 15:00' e doğru bulantı hissettiklerini söylediler. Bu bulantıların ara sıra zuhur ederek saat 16:30' a kadar devam ettiği ve fakat bunların kusmayı intaç etmediği tespit edildi. Saat 16:30'dan sonra iç sıkıntısı ve hafif ajitasyon ve konfüzyonel bir hal göstermeye başladılar. Bu hal tedricen artarak saat 18:30' da Prof. Dr. Mim Kemal Öke'nin gelmesiyle tahtelcilt 500 s.k. izotonik serum glikoz tatbik edildi. Bu tatbikten bir az evvel 1 s.k üvil kanfre (Huile camphrée, kafur yağı, antispazmodik) yapıldı. Ajitasyon ve konfüzyonel hal ile delir tedricen arttı ve saat 23:00' e doğru Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Prof. Dr. Süreyya Hidayet Serter, Dr. Mehmet Kamil Berk, Prof. Dr. M. Hayrullah Diker, Dr. Nihat Reşat Belger ve Dr. Abravaya Marmaralı ile istişare yapıldı ve tespit edilen noktalar 16 Ekim 1938 tarihli raporda tafsilatıyla zikredildi. (O rapora bakıla)

Pazartesi 17 Ekim 1938 günü, yukarıda tarihi mezkur raporda zikir edilen araz ve alaim aynen devam etmiştir. Bunlardan başka kusma gibi hazmi araz zuhur etmemiş, yalnız idrar retansiyonu vaki olduğundan sonda ile mesaneden evvela 400 s.k. ve 12 saat sonra da 300 s.k. idrar alınmıştır. Derece-i hararet koltuk altından 36.6-37°C, nabız dakikada 108-116, tansiyon, 12/7 idi. Bütün gün, ajitasyon mütekatti bir surette devam etmiş ara sıra adale ve veter (tendon) silkintileri görülmüş ve yapılan mükerrer muayenelerde etraf-ı ulviye saatlerce devam etmiş adali rezolüsyon (kas tonusunda azalma) ve her iki ayakta trepidasyon (klonus) müşahade edilmiştir. Etraf-ı ulviye refleksleri tamamen mağdum olmakla beraber

süfliyedekiler hafifçe mevcut idi. Hadeka (pupilla) refleksleri tabii idi. Bu saydığımız asabi araz muvakkat ve geçici bir vasıf göstermiş ve zail olmuştur. Hissiyat-ı umumiye tamamiyle kaybolduğundan yapılan şırıngaları iğnelerini bile duymamışlardır. O gün, melek-ı aklıye tamamiyle kaybolmuştur. Tahlil için 20 s.k. kan alınarak tahlile gönderildi ve litrede 0,85 sg, üre bulundu . (Fos usul ile)

Salı 18.10.1938 günü: Asabi bazı farklar görülmüştür. Kollarda bacaklardaki adali rezolüsyonlar kaybolmuş. Hassasiyet kısmen avdet etmiş, adali ve veteri silkintiler hemen hemen görülmemiş ve ajitasyonlar azalmıştır. O gün melek-ı aklıyede gayet hafif bir fark görüldü. Kendilerine irat edilen suallere, ancak gözlerini açarak mukabele ediyorlardı, idrar etme iki defa gayri ihtiyari olarak yatağa vaki olmuş ve bir kere de sonda ile 420 s.k, idrar alınmıştır. Verit dahiline yapılan 500 s.k serum glikoze izotonikten 3 saat sonra 5 dakika kadar devam eden hafif titreme zuhur etmiş ve müteakiben hararet derecesi koltuk altında 38°C'ye çıkmıştır. Bunun üzerine üvil kanfre (Huile camphrée,kafur yağı,antispazmodik), oubain (kardiyotonik) ve kardiyazol (antispazmodik) şırıngaları yapılmıştır. Karın muayenesinde, karın az gergin ve yaygın olduğu görülmüş ve teneffüste bir kolaylığın husulü kaydedilmiştir. Salı akşamı Prof. Dr. Noel Fiessenger'e telgrafla malumat verilmiş ve cevap alınmış ve ayrıca kendisi ile telefonla görüşülmüştür. Prof. Fissenger'in teklif ettiği tedavi, tatbik ettiğimiz tedavinin tamamıyla aynı olduğundan terapötik noktasından ilaveten yeni bir şey yapılmamıştır.

Çarşamba 19.10.1938 günü; Asabi arazlarda hafif fakat aşikar bir fark görüldü. Etraflarında olan bitenlere alaka gösteriyorlar. Gelene gidene dikkatle bakıyorlar ve sorulan suallerin bir çoğuna vazih cevaplar veriyorlardı. Evvelki ajitasyon yalnız sabahleyin kısa bir müddet devam ettikten sonra tamamıyla zail olmuş ve kendileri saatlerce sakin ve rahat uyku uyumuşlardır, İdrar evvela gayri ihtiyari olarak yatağa vaki olduktan sonra saat 17:30 da idrar şişesini istemişler ve 320 s.k idrar etmişlerdir. Diğer objektif asabi araz tamamıyla tabi bir hal almıştır.

Perşembe 20.10.1938 günü: Bugün asabi arazdan eser kalmamış fikir lüsiditesi tamamıyla avdet etmiştir. Ahvali umumiyesi bir kaç günden beri devam eden vaziyete nispetle, çok iyidir. Yalnız bu son krizden kalan bariz dermansızlık göze çarpmaktadır, idrar 24 saatte 1350 s.k.dir.

Hulasa, Eylülün 27 sinde ilk defa olarak baş gösterip 8-10 saat zarfında zail olan büyük karaciğer kifayetsizliğinin muhbir arazi, 19 günlük bir fasılâdan sonra tekrar ve fakat kemali şiddetle kendini göstermiş ve sübkomatö seriri bir levha zuhur etmiştir. Vaziyetin vahametini birden bire arttırmış olan bu büyük karaciğer kifayetsizliği , 4 gün kadar devam ettikten sonra, tatbik edilen müessir müdavat neticesinde, bir idrar bolluğu ile zail olmaya başlamış ve vaziyet elan olanca ciddiyetini muhafaza etmekle beraber büyük karaciğer kifayetsizliği noktasından bir salah kaydedilmiştir. Şurası da ilave edilmelidir ki bu karaciğer kifayetsizliği buhranı yüzünden evvelden beri mevcut olan umumi zafiyet ve takatsızlık bir kat daha artmıştır. Diğer taraftan zafiyetin tazmini için beslenmek ihtiyacı derkar bulunmakla beraber iştihasızlık ve karaciğerdeki esas hastalığa bağlı hazım cihazının tahammülsüzlüğü, bu beslenmeyi çok güç bir hale koyacağı muhtemel görülmektedir. Bu bakımdan, hastalığın inzarındaki vahamet ve ciddiyeti nazarı dikkate arz etmeyi bir vazife biliriz.

İstanbul

20.10.1938

Müdavi doktorlar:

Dr. Nihat Reşat Belger

Prof. Dr. Mim Kemal Öke

Prof. Dr. Neşet Ömer irdelp

Müşavir doktorlar:

Prof. Dr. Süreyya Serter

Prof. Dr. Hayrullah Diker

Prof. Dr. Akil Muhtar Özden

Dr. Mehmet Kamil Berk

Dr. Abravaya Marmaralı

Ek 6. Atatürk'ün son hastalığında 4 Kasım 1938 tarihinde düzenlenen rapor

4 Kasım 1938

Cuma

Saat: 12:00

Aşağıda imzaları olan doktorlar muayeneden sonra yine aşağıdaki noktaları tespit ederler.

I- Çarşamba günü öğleden sonra 37,1°C ye çıkan hararet derecesi dünkü Perşembe akşamı 37°C olmuştur.

II- Dünden beri hafif başlayan iştahsızlık bu sabah daha artmış ve sütlü çorba, püre ve enginar gibi yarı mayi ve sütlü yemeklere karşı daha bariz görülmüştür.

III- Bu sabah umumi ahvalde yorgunluk görülmüş ve kendileri bilhassa büyük takatsizlikten şikayet etmişlerdir. Bununla beraber yapılan lavmandan sonra yataktan aşağı inmişlerdir. Dündenberi karındaki şişkinlik ve gerginlik artmış ve dün geceyi sıkıntılı ve uykusuz geçirmişlerdir. Karın cildinde hafif ödem ve sağ tarafta daha bariz olmak üzere kollateral teressümler vardır. Kollarda enfiltrasyon mevcut olmamakla beraber göğüs kaidesinde önde ve arkada hafif ödemler vardır. Bacakların dekliv kısımları da ve lomber ve ilye nahiyelerinde bu ödemler daha aşikardır. Karında mobil matite ve flo hissi vardır. Dekliv matitenin hududu biraz artmıştır.

IV- Kalp sesleri muntazam, nabız muntazam biraz depresibl, dakikada 80 adet, tansiyon arteriyal (12/7) dir. Teneffüs cihazında kayda şayan bir şey yoktur.

V- Cümle-i asabiye tarafından kayda şayan bir şey yoktur. Dil paslı ise de kuru ve kırmızı değildir.

VI- Bir hafta zarfında idrar miktarı bir kere 220 s.k. olmuş ve diğer günler 400-550 s.k. arasında değişmiştir.

Hulasa: Asitte biraz tezayüt, adinami ile umumî zayıflamada biraz artma ve verit dahiline şıringayı müteakib zuhur eden ve üç defa tekerrür eyleyen şoka matuf hararet yükselmesinden sarfınazar edilecek olursa son üç hafta zarfında ilk defa olarak, şimdiye kadar görülegelmekte olan, hararet pusesi tezahür etmiş ve iki gün zarfında bu levhayı tedricen husule getirmiştir.

İstanbul

4 Kasım. 1938

Dr. Nihat Reşat Belger

Dr. Hayrullah Diker

Prof. Dr. Süreyya H. Serter

Prof. Dr. Akil Muhtar Özden

Dr. Abravaya Marmaralı

Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp

Ek 7. Atatürk'ün vefat raporu

10. İkcinciteşrin 1938

Reisicumhur Atatürk'ün bu sabah elim vefatlarıyla neticelenen müzmin hastalıklarının ilk arazları Kanunisani 1938 sonunda Yalovada müşahade edilmiştir. O zaman kendileri bilhassa etraf-ı süfliyede fazla olmak üzere, bütün vücutlarında kaşınmadan, hafif ve mükerrer burun kanamalarından ve biraz yorgunluk hissettiklerinden şikayet etmektedirler. Yalova'da Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Nihat Reşat Belger tarafından yapılan muayenede gayrı tabii olarak görülen başlıca araz, kazib dililleri üç parmak tecavüz eden bir kebet dahamesinden ibaret idi. Bu dahame umumi yani nahiye-i şersufiyeden hypochondre nahiyesinin sağ ve son hududuna kadar hissedilmekte ve kebet biraz sert olmakla beraber, sathi emles ve kenarı keskin idi. Fakat cidar-ı batında kollateral deveran şebekesinden eser müşahade edilmediği gibi, münhatt nahiyelerde matite bulunmamış idi. Tahal kabil-i ces fakat fazla büyük değil idi. Etraf-ı süfliyede kaşınmadan mütevellit küçük ve sathi cilt lezyonlarından maada bir gayrı tabiiliğe tesadüf edilmedi; dikkatle aranılan ödem malleolaire yok idi. Sıkletleri 75 kilo geliyordu. Hülasa, bu tarihte reis-i cumhura gıdai hıfzısıhha meselesiyle alakadar olması çok muhtemel görülen bir kebet dahamesinden başka bir şey görülmemiş idi.

Bilahere , Reis-i cumhur Yalova tarikiyle ve otomobil ile Bursa'dan İstanbul'a dönerlerken soğuk alarak, Dolmabahçe sarayında, on beş gün kadar süren bir rie ihtikanı geçirmişler idi. Oldukça yüksek bir hararetle seyr eden bu congestion kendilerini çok yormuş ve İstanbul'dan Ankara'ya avdetleri zamanında bariz bir takatsizlikle zayıflama husule getirmiş idi.

Ankara'da 28 şubatta Dr. Asım Arar, Dr. Hüsamettin Kural, Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Dr. Ziya Naki arasında yapılan tıbbi istişarede büyük ve biraz sert kebet ve büyükçe bir tahal bulunmuş ve o zaman da ne ascites ne de bacaklarda ödem görülmüştür. Bir müddetten beri arasıra zuhur eden küçük burun nezifleri de kaydedilerek

lazım gelen tedavi ve rejim tespit olunmuştur. Biraz sonra, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Prof. Dr. Frank ile bir istişare yapılmış ve evvelki teşhis kabul edilerek aynı tedaviye devam edilmiştir. Mart iptidalarında Paris'ten celbedilen Prof. N. Fiessenger ile Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp arasında Ankara'da bir tıbbi istişare daha yapılarak büyük bir kebet ve büyükçe bir tahal bir kerre daha müşahade edilmiş ve aynı teşhis konularak hastalığın bir "Hepatite sclero-congestive ethylique" olduğu tespit edilmiştir.

Tatbik edilen müdavat sayesinde hastalık bir derece salah bulmuş gibi görünmüş ise de, hakikati halde marazın seyrinde ciddi bir tevakkuf husule gelmemiş ve inkişafı devam etmiştir.

Ankara'dan İstanbul'a avdetlerinde hastalığın yeni bir safhaya girdiği ve etraf-ı süfliyede ödemler, batında ascites tahassul ettiği Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Dr. Nihat Reşat Belger tarafından müşahade edilerek ascitogene bir cirrhose teessüs ettiği anlaşılmıştır.

İkinci defa olarak Paris'ten gelen Prof. Dr. N. Fiessenger ile Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Dr. Nihat Reşat Belger arasında yapılan istişarede assit ve ödemlere karşı tayin edilen tedavi ve rejimin devamına karar verilmiştir.

13 Temmuz 1938'de hastalık, birden bire zuhur eden ve 39.1 dereceye çıkan bir hararet ile hummavi yeni bir safhaya girmiş ve o tarihten itibaren, maraz bazen çok hafif, bazen yüksek hararetle müterafik olarak seyre başlamış ve hastalığa pek ciddi ve subaigue bir manzara vermiştir. Bunun üzerine Paris'ten iki defa daha Prof. N. Fiessenger getirildiği gibi, Berlin'den Prof. Dr. von Bergman, Viyana'dan Prof. H. Eppinger celbedilerek gerek bu ecnebi mütehassıslar ile ve gerekse bunların muvassalatlarından evvel Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Prof. Dr. Süreyya Hidayet, Dr. Asım Arar, Dr. Abrayava Marmaralı, Prof. Dr. Mim Kemal Öke, Dr. M. Kamil Berk, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Dr. Nihat Reşat Belger, Prof. Dr. Hayrullah Diker ile mükerrer istişareler yapılmış ve teşhis-i maraz ile tedavi bakımından husule gelen bir ittifakı tam ile icabat-ı fenniye tatbik olunmuştur.

Yapılan çok itinalı müdavata, her türlü say ve gayrete rağmen hastalık asla tevakkuf etmeksizin seyrine devam ederek tevlit ettiği kaşeksi yavaş yavaş artmış ve son iki ay zarfında üç defa zuhur eden ve büyük kebet adem-i kifayesine matuf olan vahim araz-ı asabiye ile hastalık son derece iştîdat etmiş ve inzar çok müzlim bir hale gelmiştir.

Bu asabi teşevvüşlerden birisi 16 Teşrinievvele tesadüf eden Pazar günü zuhur edip 20 Teşrinievvel 1938 Perşembe sabahına kadar devam ederek açılma ile nihayet bulan bir koma olmuştur. En nihayet 8 Teşrinisani 1938 Salı günü bir kere daha zuhur eden ve bütün tekayyüt ve ihtimamlara rağmen, terakkisine mani olunamayan ve büyük bir süratle inkişaf eden ikinci bir büyük koma içinde 10 İkinciteşrin 1938 Perşembe sabahı, saat dokuzu beş geçe, çok muazzez ve büyük hasta terk-i hayat etmiştir.

Bu rapor sekiz sayfa olarak Dolmabahçe Sarayı'nda tanzim ve imza edilmiştir.

Dr. Nihat Reşat Belger

Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp

Prof. Dr. Süreyya H. Serter

Dr. M. Kamil Berk

Dr. Asım Arar

Prof. Dr. Mim Kemal Öke

Prof. Dr. Hayrullah Diker

Prof. Dr. Akil Muhtar Özden

Dr. Abrayava Marmaralı

Ek 8. Atatürk'ün son hastalığında 11 Kasım 1938 tarihinde düzenlenen rapor

11 ikinci teşrin 1938

Aşağıda isimleri bulunan tabipler, bu sabah 9:15'de yani vefatın vukuundan 24 saat 10 dakika sonra, Atatürk'ün na'şını tekrar görerek muayene ettiler:

1-) Mevtin tahakkuku bütün alaimi mevtin zuhuru ile sabit olmuştur.

2-) 10 ikinci teşrin 1938 gününde tanzim edilen büyük raporda tasrih edildiği veçhile Atatürk'ün vefatını mucip olan müzmin karaciğer hastalığı 'Cirrhose ascitogene" tabii seyrinde devam ederek karaciğer büyük kifayetsizliğe bağlı derin koma ile husule geldiği müttefikane tespit edilmiş ve keyfiyet hastalığın ilk gününden beri taayun ederek bu teşhis gerek müdavi ve gerek milli ve ecnebi müşavir tabiplerin dahi kanaatlarına tevafuk eylemi ve hastalığın on bir aya yakın süren seyri dahi bunu teyit eylemiş ve arada her hangi bir hastalıkla ihtilatına ait şeriri araz görülmemiş olduğundan ve bu itibarla tahakkuk eden mevtin sebebinde en ufak bir tereddüt ve şüphe kalmamış olduğundan bir fethimeyt ameliyasının tamamen lüzumsuz ve faydasız olduğu kanaatına vasil olunmuş ve defninde hiçbir fenni mahzur kalmamıştır.

Bu rapor iki sahife ve iki maddeden ibaret o/arak Dolmabahçe Sarayında 11 ikinci teşrin 1938 Cuma günü 9:30'da tanzim edilmiştir.

Dr. H. Alataş

Dr. Akil Muhtar Özden

Dr. H. Diker

Dr. Mim Kemal

Dr. Abravaya Marmaralı

Dr. Neşet Ömer İrdelp

Dr. Asım Arar

Dr. S. Serter

Dr. M. Kamil Berk

Dr. Nihat Reşat Belger

Ek 9. Atatürk'ün son hastalığında 11 Kasım 1938 tarihinde düzenlenen rapor

11 ikinci teşrin 1938

Aşağıda isimleri bulunan tabipler, Atatürk'ün tedvin merasimi yapılınca kadar nâşınmuhafazası için aşağıda yazılı mahlul ile usulü dairesinde Gülhane Teşrih-i marzi profesörü Dr. Lütfi Aksu tarafından tahnit yapılmasına karar verilmiş ve bu tahnit derakep yapılmıştır.

Mahlül:

Formalin	200 gr
Sublime	1 gr
Tuz	200 gr
Acide phenique	10 gr
Su	1000 gr S.K. için

Dr. Neşet Ömer İrdelp

Dr. Süreyya H. Serter

Dr. M. Kamil Berk

Dr. Abrayava Marmaralı

Dr. Hulusi. Alataş

Dr. Akil Muhtar Özden

Dr. Mim Kemal Öke

Dr. Hayrullah Diker

Dr. Nihat Reşat Belger

Dr. Asım Arar

Ms. 690 of 1903

PLAGUE RESEARCH LABORATORY.

PAREL:

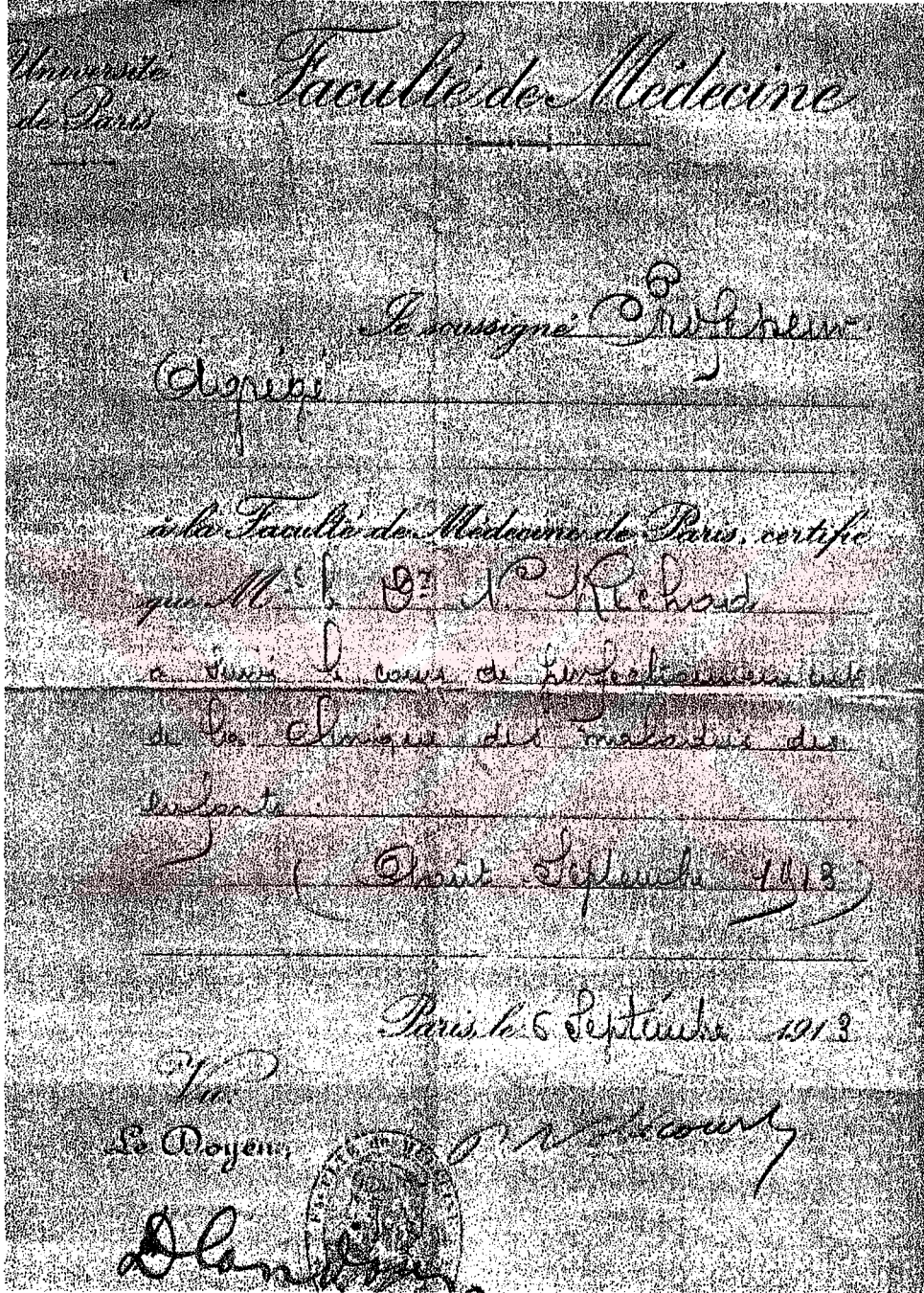
Bombay, 10th March 1903.

Surgeon Major Omer Chevki Effendi and Surgeon Captain
Iehad Reshad Effendi, of the Ottoman Army, recommended in Bombay
Government Resolutions Nos. 670-P and 1075-P of 21st February 1902
and 25th March 1902, worked in this Laboratory during the months of
December 1902 and January, February and first half of March 1903.
Their studies here referred to the bacteriology of plague, -the pro-
perties of the plague bacillus, its isolation from plague patients,
cultivation, inoculation into animals, character of the disease in
the latter, and the mode of preparation and manufacture of the plague
vaccine.

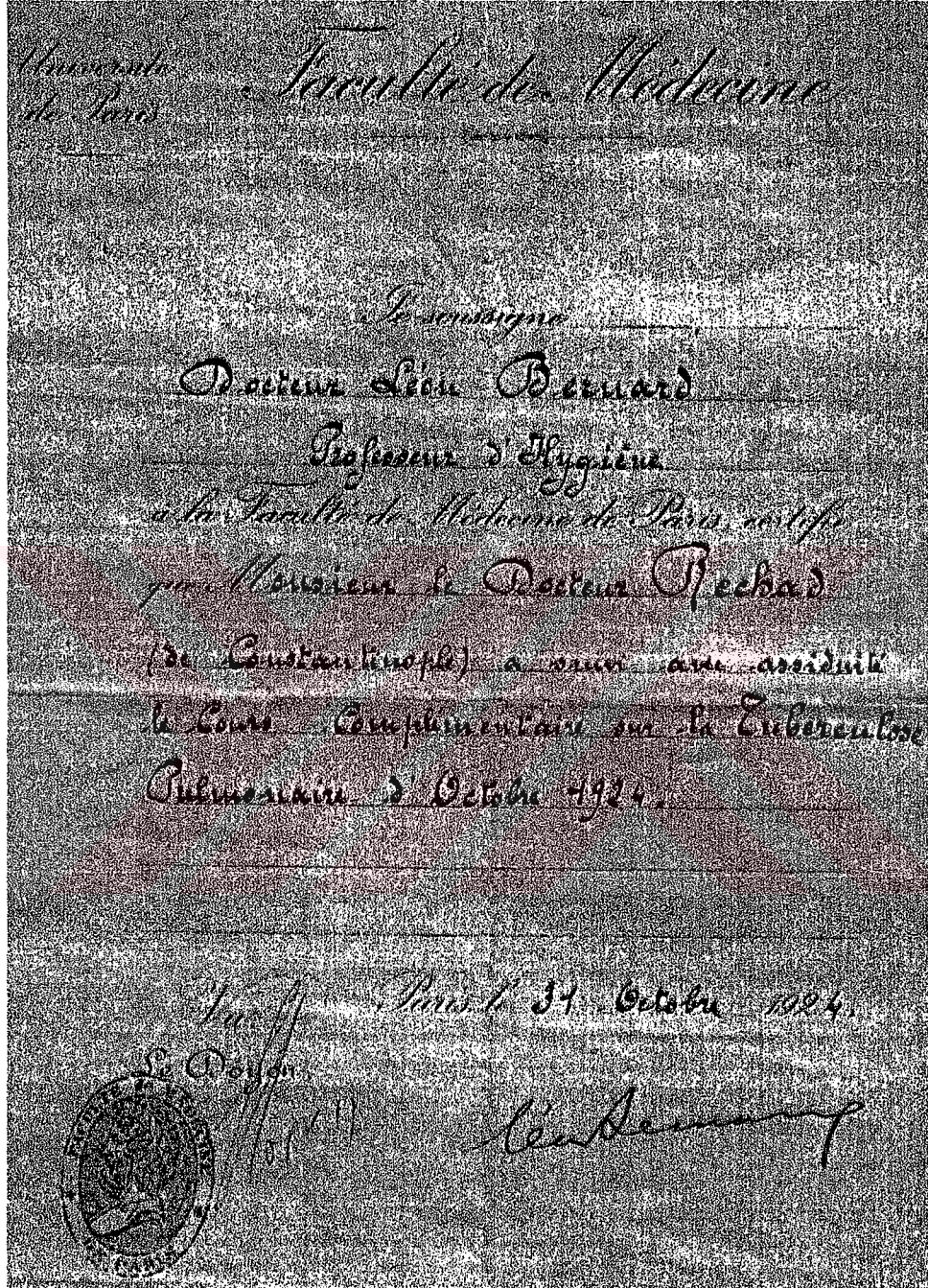
W. M. Haffkine

Director in Chief,
Plague Research Laboratory.

Ek 10. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1903 yılında Bombay'da bakteriyoloji
laboraturunda eğitim gördüne dair Dr. Haffkine'den aldığı belge

Ek 11. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1913 yılında Clinique des Malades des Enfants'ta Dr. Nobecourt'tan aldığı sertifika

Ek 12. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1924 yılında tüberküloz kursuna katıldığına dair Dr.Bernard'tan aldığı sertifika

وزارة الداخلية

مصلحة الجوازات المصرية

مستخرج رسمي من سجل الأطباء المصريين لهم بمزاولة مهنة الطب في القطر المصري

الاسم واللقب	المهنة	رقم	تاريخ	الجهة الصادرة منها	تاريخ انتهاء	الغرض
د. نihat رشاد	طبيب	٩٠٦	٢٧ أكتوبر ١٩٢٦	الوزارة (١٩٢٦)	١٩٢٧-١١-١١	مزاولة مهنة الطب

البيانات الخاصة بملف: **الأطباء المصريين** وهو طابعة مملوكة للدولة. وهذا المستخرج صادر لصالح الشان طابعا طبقا للقانون رقم ١٢٦ لسنة ١٩٢٦م.

تاريخ: ١٩٢٦-١١-١١

موقع: **مصلحة الجوازات المصرية**

موقع: **مصلحة الجوازات المصرية**

موقع: **مصلحة الجوازات المصرية**

Ek 13. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1927 yılında Mısır'da hekimlik yapabilmek için aldığı belge

Dizi, her neyse ki sönmüş
bir anda bu anı tutar
m?

Paris 22-10-1957
Hôtel Westminster
13 Rue de La Paix

Aziz oğlum, çok sevgili ve
"Değali" meslekdaşım,
Kongre bitti. Rapoelat cidden
çok interessanttir. Bunların
hepsi güzel bir kitap halinde
mesr edilmiş. Burada variller.
Arketimide her seve okuyayım.
Tan amimim. Kongrenin ikinci
günü reis (R. M. Breau) toplantı
başlar başlamaz, Université'nin
Honoris Causa profesörü oldu
İstanbul Eup Fakültesi profesör-
lerinden Dr. Kaya Belge'den Celale
riyaset etmesini ricatörüm
Diyerek, Feri riyaset koltuğuna
izzahı davet etti. Alkışlar

✓ arasinda keislik makamene
izgal etdim. Basen Konvuls Easa
ligime Paris'e giler gilmey ojece-
mizdim. Prof. Moeau nun beci
riyasete Davet etmesime, bilkine
memleketimiz hesabina cok memnun
oldum. Cünkü Kouje hem kalaba-
likda (amfi Kucak Kuc Isle
idi) hem de Amerika, Kanada,
Almanya, Frise, Italya, Belçika,
Hollanda, Yugoslavya, Bulgaristan,
Polonya ve Kumanyalı bekimle
vade. Tindi, Kaxmun ile
gimleinde, Universitede Fakülte
hocalara önünde Doyem'in bir
nutkundan ona resmen be-
urdu. Verikası ile beraber sui-
lecek. Bende Dönceyim.

Dr. Bedi N. Çelebioğlu

Buraya geleli bui İstanbul'dan
bir kaba alamadım. Tercihi
nasıl jidiyor? Burada gazeteler
yalnız Turkiye den, Sovyet tehdidi
den bahsediyorlar. İpeyce telaşta
var. Hatta yakın v. Uza garkdaki
Durum sebebiyle Macmillan
Washington'a jidiyor. Memleket
necim kelecama kapılmış oldu-
ğundan başka meseleler pek
dikkatini çekmiyor. İnşallah,
baricden bir felaket gelmesin.
İktidar değişecekmi? İste bevi
alakadar ctem mesele... Ümamızda
bir Rafta var, fakat meraktan
kurtulamıyoruz. Memleket
ve milletimiz için kayıplar
neyse olsun diye duada kavuram
yok.

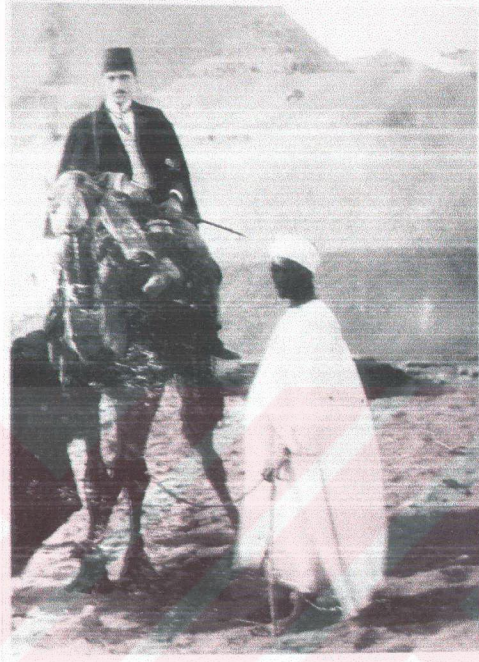
4. Yok amma, Kanatim bükükü
iktidarın işleri düzeltmiceği
makelidir. H. R. 1900

Bilkas jūn kadar Italgaya,
"Florence" a jidejīm. Cerañu
stadā bekherim. a Res?

35 Via Barbacane
Firenze (Italia)

0/0 c k m.
UT. 0001 10. 2-10-1900

Ek 14. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1957 yılında yazdığı,Honoris Causa profesörü ödülünü almasını anlatan mektubu

Ek 15. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1902 yılında Hindistan'a veba mücadelesi için giderken Mısır'da çektiirdiği fotoğraf

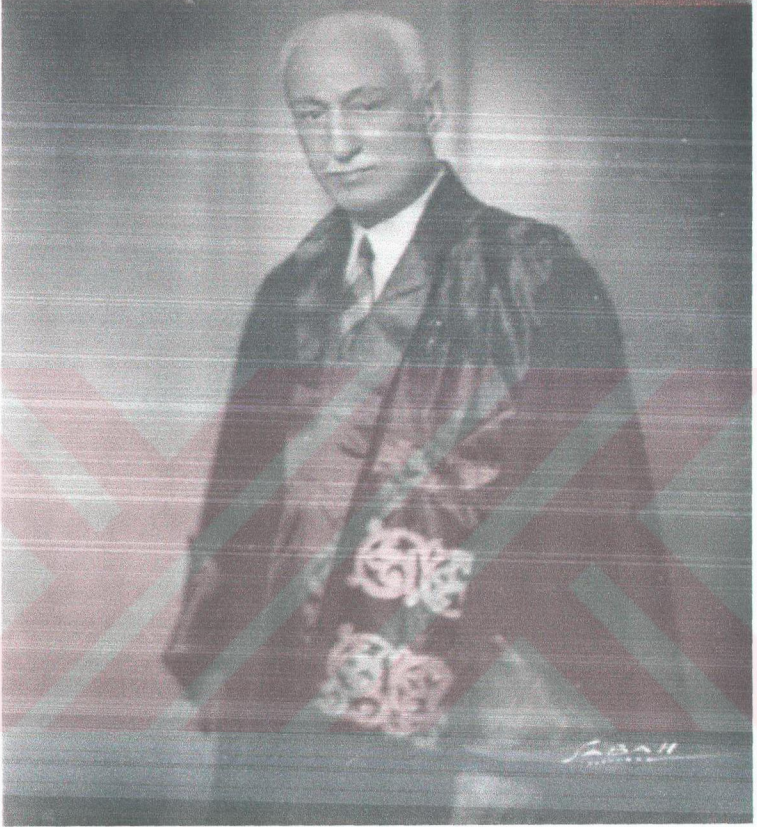

Ek 16. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1911 yılında Dr. Marcel Labbe'nin yanında çalışırken çektiği fotoğraf

Konferansi de Woking (London 1921)

**Ek 17. Dr.Nihat Reşat Bey'in 1921 yılında Lodra Konferansı sırasında
çektirdiği fotoğraf**

Ek 18. Dr.Nihat Reşat Bey'in cübbeli fotoğrafı

XIII. KAYNAKLAR

A.Arşiv Belgeleri:

İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası.

İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası.

B.Sözlü Kaynaklar:

Prof.Dr.Nurten Özer: İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Hidroklimatoloji Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi. Görüşme Mayıs 2004'te yapılmıştır.

C.Basılı Kaynak Kitaplar ve Makaleler:

Akçiçek, Eren: *Atatürk'ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2000.

"Ankara İtilafnamesi", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. C.2, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, s.639.

Aydın, Suavi: "İki İttihat-Terakki:İki Ayrı Zihniyet İki Ayrı Siyaset", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s.117-128.

Aydoğan, Erdal, Eyüpoğlu, İsmail: **Bahaettin Şakir Bey'in Bıraktığı Vesikalara Göre İttihat ve Terakki**. Ankara 2004.

Belger, Nihat Reşat Belger: "Tahsil hayatımda elde etmeye muvaffak olduğum ilmi ünvanlar", **İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Arşivi. Nihat Reşat Belger Dosyası**.

Belger, Nihat Reşat: "Hal Tercümem", **İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Arşivi. Lexicon Dolabı, Nihat Reşat Belger Dosyası**.

Belger, Nihat Reşat: **L'accord Franco-Turc Sa Genese-Ses Avantages Sa Repercussion Dans Le Monde Islamique**. Paris 1921.

Belger, Nihat Reşat: "Açış Dersi", **Üniversite Konferansları**. (1939-1940), s.313-333.

Belger, Nihat Reşat: "Tabii Maden Suları Nasıl Mütalaa Edilmelidir", **İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**. Sayı 20, (Nisan 1942), s.2576-2580.

Belger, Nihat Reşat: "Gıda, Rejim ve Hastalık", **Üniversite Konferansları**. (1942-1943), Kenan Matbaası 1944, s.58-84.

Belger, Nihat Reşat- Gılman Yalım: "Lekeli Humma Aşısı", **Pratik Doktor**. Sayı 3, (Mart 1944), s.29-32.

Belger, Nihat Reşat: "Yalova Termal Kürü Endikasyonları ve Teknikleri", **İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası**. Sayı 2, (1944), s.3596-3600.

Belger, Nihat Reşat: "Besim Ömer", **Tıp Dünyası**. 18, Temmuz (1945), 5557-5560.

Belger, Nihat Reşat: "Penisilin Tedavisi ile İyileşen Bir Endokarditis Lenta Vakası", **Anadolu Kliniği**. Sayı 2, (Ağustos 1946), s.55-58.

Belger, Nihat Reşat-Y. Tanaşoğlu: "Kanserden İleri Gelen Çok Sıkışık Bir Pilor Darlığının Gizli Şekli", **Türkiye Tıp Encümeni Arşivi**. Sayı 2, (1946), s.135-140.

Belger, Nihat Reşat: "Milkman Sendromu Vakası", **Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası**. Sayı 2, (Şubat 1947), s. 65-75.

Belger, Nihat Reşat: "Klinikte Karaciğer Yetmezliği", **Türk Tıp Cemiyeti Bülteni**. Sayı 6, (Haziran 1947), s.220-233.

Belger, Nihat Reşat: "14 Mart Tıp Bayramı Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in Açış Söylevi", **İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası**. Sayı 2, (1948), s.161-166.

Belger, Nihat Reşat: "Tüberkülozun Climatique Tedavisi", **Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası**. Sayı 8, İstanbul (Ağustos 1948),s.325-335.

Belger, Nihat Reşat: "Albert Gabriel, Hayatı, Yetişme Tarzı ve Eserleri", **Cumhuriyet Gazetesi**. 17.02.1955.

Belger, Nihat Reşat: "Doktor Adnan Adivar", **Türk Yurdu**. Sayı 246, (Temmuz 1955), s.1-5.

Belger, Nihat Reşat: "Sirozlarda Assit Tedavisine Dair Yeni Görüşler ve Bulgular", **Türk Tıp Dergisi**. Sayı:2-4, İstanbul (Şubat 1959), s.5-10.

Belger, Nihat Reşat: "Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener", **Klinik**. Sayı 8, İstanbul (Haziran 1959),s.132-137.

Belger, Nihat Reşat: "Yahya Kemal'in Hastalığı", **Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası**. İstanbul (1959) s.117-133.

"Belger, Nihat Reşat", **Türk Ansiklopedisi**. Cilt 6, Ankara 1953, s.67-68.

Berker, Nadire – Yalçın, Selim: **Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü-Osman Cevdet Çubukçu**. (2003).

Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası 1923-1999. Milli Kütüphane tarafından yayınlanan CD, Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara 2001

Dramur, Rengin: **50 Türk Hekimi Biyografyası**, İstanbul 2003.

"Dr. Nihat Reşat'ın Beyanatı-İstifamın Sebebi Prensip Meselesidir", **Akşam Gazetesi**. 22 Eylül 1950.

Durukan, Kaan: "Türk Liberalizminin Kökenleri Yeni Osmanlı Düşüncesi", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), 143-155.

Erden, Fethi: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", **Türk Hekimleri Biyografisi**. İstanbul 1948. s.48-49.

Evlıyagil, Necdet: "Atatürk'e Dair Hatıralar, Dr. Nihat Reşat ve Abravaya Hatıralarını Anlatıyor", **Dünya ve Türkiye**. Sayı 101, İstanbul (20 Kasım 1958), s.12-13.

"Göçmenlerimize Amerikan Yardımı", **Hürriyet Gazetesi**. 07 Kasım 1951.

"Haberler", **İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası**. Sayı 4, (1949).

İnönü, İsmet: **İsmet İnönü'nün Hatıraları Lozan Antlaşması I**. Cumhuriyet Gazetesi Yayınları.

Kazancıgil, Aykut, Vural Solok: **Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası 1850-1981**. İstanbul 1981, s.35.

Kılıç Ali: **Son Günleri**. İstanbul 1955.

Kızıldağlı, Edip: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in anıları".**Dirim**. Sayı:56, (1981), s. 171-173.

Koçu, Reşat Ekrem: "Nihat Reşat Belger Hekimlik Hayatı", **Cumhuriyet Gazetesi**. 4 Ekim 1961.

Koçu, Reşat Ekrem: "Diplomat Belger".**Cumhuriyet Gazetesi**. 5 Ekim 1961.

Kuran, Ahmet Bedevi: **İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler**. İstanbul.1945.

Kuran, Ahmet Bedevi: **Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele**. İstanbul 1956.

Kuran, Ahmet Bedevi: **Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde İnkılap Hareketleri**. İstanbul 1959.

"Kurtuluş Savaşı", **Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi**. C.12, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.68.

Kürkçüoğlu, Ömer-Çağrı Erhan: "Lozan Gelişmeleri", **Yaşayan Lozan**. Edit. Çağrı Erhan, Ankara 2003, s.109-833.

"Londra Konferansı", **AnaBritannica**. C.14, İstanbul, 1989, s.577.

"Londra Konferansı", **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.14, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.7539.

Mardin, Şerif: "Yeni Osmanlı Düşüncesi", **Modern Türkiyede Siyasi Düşünce**. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003). s. 42-53.

"Nihat Reşat Belger'in Beyanatı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Kasım 1938.

"Nihat Reşat Belger Kızıl Haç İkinci Reisi Oldu", **Vatan Gazetesi**, 11 Mayıs 1951.

"Nihat Reşat Belger İstifa Sebebinin Açıklıyor", **Cumhuriyet Gazetesi**. 09 Aralık 1959.

"Nihat Reşat Belger'e Mektuplar, "Yahya Kemal'in Mektupları", **Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası**. İstanbul (1959) s.50-56.

"Nihat Reşat Belger Paris Tıp Akademisine Üye Seçildi", **Cumhuriyet Gazetesi**. 22 Aralık 1952. "Olan Bitenler", **Dirim**. Sayı 1, Ocak (1949).

"Nihat Reşat'ın Cenazesi Yarın Kaldırılacak", **Cumhuriyet**. 01 Ekim 1961.

"Olan Bitenler", **Dirim**. Sayı 5, (Mayıs 1949).

"Olan Bitenler", **Dirim**. Sayı 10-11, (Ekim-Kasım 1952).

Öner, Adil: "Nihat Reşat Belger", **Yeşilay**. Sayı 356, (Ağustos 1962).

Öner, Cemalettin: "Atatürk'ün Son Hastalığı ve "Beni Türk Hekimine Emanet Ediniz" İsteği Hakkında", **Dirim**. C.67, sayı 7-8, (1992) s.307-315.

Öymen, Altan: *Değişim Yılları*. İstanbul 2004.

Özer, Nurten: *Yalova Kaplıcalarının Tarihsel Gelişimi, Doğal Özellikleri, Tıbbi Değerlendirmesi*. İstanbul 1981.

Özer, Nurten: *Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Dünü, Bugünü, Yarını*. İstanbul 1985.

"Paris Üniversitesi Nihat Reşat'a Şeref Payesi Verdi", *Cumhuriyet Gazetesi*. 13 Kasım 1957.

"Paris Barış Konferansı", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*. C.15, Sabah Gazetesi Yayınları, İstanbul 1992, s.485-486.

Reyhan, Cenk: "Prens Sabahattin", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. C.1, Edit Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), s.146-151.

Rıza Tahsin: *Mirat-ı Mektebi Tıbbiye (Tıp Fakültesi Tarihçesi)*. Cilt I-II, Eklerle yayınlayan Aykut Kazancıgil, İstanbul 1991.

"Sağlık Bakanı Dün Bir Toplantı Yaptı", *Sonposta Gazetesi*. 26 Mayıs 1950.

"Sağlık Bakanının Beyanatı-4000 Yataklı Seyyar Hastaneler Getirtilecek", *Sonposta Gazetesi*. 06 Haziran 1950.

"Sağlık Bakanlığı Teşkilat Kanunu", *Yeni İstanbul Gazetesi*. 18 Eylül 1950.

Somel, Selçuk Akşin: "Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi", (1839-1913). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. Cilt I, Edit: Mehmet Ö. Alkan, İstanbul (2003), 88-116.

Şehsuvaroğlu, Bedi N.: *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*. İstanbul 1981.

Şehsuvaroğlu, Bedi N.: "Prof.Dr.Nihat Reşat Belger", *Hidroklimatoloji Yıllığı 2*. Kasım 1962.

Şirin, Yasemin Öztuna: "Osmanlı Salnamelerinde 1908 Tarihine Kadar Tıp Eğitimi". *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 5*. (1999), s.208-323.

Terzioğlu, Arslan: “Prof.Dr.Nihat Reşat Belger’in Bir Hekim ve Diplomat Olarak Türkiye Cumhuriyeti’ne Hizmetleri”. **Türk Tıp Tarihi Yıllığı IV.** İstanbul (1997).

“Tıbbi Yazılar Fihristi”, **Dirim.** Sayı 10, (Ekim 1947).

“Türk Tıp Cemiyeti 1949 Yılı Konferans Programı”, **Dirim.** Sayı 1, (Ocak 1949).

Ünaydın, Ruşen Eşref: **Atatürk’ün Hastalığı Prof.Dr. Nihat Reşat Belgerle Mülakat.** Ankara 1959.

XIV. ÖZGEÇMİŞ

Nermin Çelik, 1976 yılında Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da yaptıktan sonra 1994 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesine girdi. 2000 yılında mezun oldu. 2002 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalına, tıpta uzmanlık öğrencisi olarak girdi.